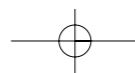
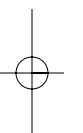

Richtlijnen voor Levenslang
Leren
in Ondersteunende Technologie
communicatie, computertoegeankelijkheid
en omgevingscontrole

Editors: *Ann Gresswell* en *Evert-Jan Hoogerwerf*

Bewerking Nederlandstalige editie: *Dorien Vandenborre* en *Dirk Lembrechts*

Met bijdragen van: *Claudio Bitelli, Steven Bloch, Giorgia Brusa, Michael Clarke, Gerald Craddock, Massimo Guerreschi, Dirk Lembrechts, Andrew Lysley, Trish MacKeogh, Francesco Messia, Federico Occhionero, Dorien Vandenborre.*

Speciale dank aan: *David Attwell, Pietro Barbieri, Serenella Besio, Paolo Boscarato, Andrea Canevaro, Kate Caryer, Annarosa Colonna, Els Dammekens, Belinda Davis, Stephen Druce, Rachel Glenane, Damian Gordon, Toby Hewson, Nande de Jong, Erik Koornneef, Hanne Lambrechts, Georgina Lawlor, Nancy Lievyms, Sarah Lloyd-Cocks, Ruth Mayagoitia-Hill, Mairead McGee, Gianluca Missiroli, Kieran O'Callaghan, Rory O'Sullivan, Alfredo Rossi, Mark Saville, Lies Vanpeperstraete, Tony Verelst, Helen Whittle, Silvia Zaghi, Inge Zink.*

Design: *Miranda Di Pietro*

Tekst opmaak: *Steven Maes*

Vertaling: *Manu Bracke*

Gepubliceerd in het Engels, het Italiaans en het Nederlands met financiële steun van de Europese Commissie – Leonardo da Vinci programma

Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie (mededeling) ligt uitsluitend bij de auteur; de Europese Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin vervat is.

© KPT Consortium wettenlijk vertegenwoordigd door AIAS Bologna, 2007

Inhoud

04 Voorwoord

05 Besluit

06 Deel 1 – Inleiding

06 1.1 Voor wie zijn deze richtlijnen

06 1.2 Wat is Ondersteunende Technologie (OT)

07 1.3 Een flexibel kader voor het ontwerpen van leerprogramma's

08 Deel 2 – Levenslang leren in OT

08 2.1 Het vooruitzicht om levenslang te leren

08 2.2 Categorieën van leren

10 2.3 Voorkennis en de resultaten van leren

10 2.4 Ontwikkelen van competenties in OT

12 Deel 3 – Fundamentele principes in OT en hun impact op leerprogramma's

12 3.1 De Internationale Classificatie van het menselijk Functioneren (ICF)

13 3.2 Een benadering waarin de cliënt centraal staat

14 3.3 Multiprofessioneel werken

14 3.4 De basisprincipes van ondersteunende technologie

16 Deel 4 – Herkennen van trainingsnoden

16 4.1 Het analyseren van de trainingsnoden

17 4.2 In welke domeinen zijn er trainingsnoden

18 4.3 Het consulteren van de cliënten

19 Deel 5 – Structureren van een leerprogramma

19 5.1 Het doelpubliek en de trainingsnoden

20 5.2 De opbouw in leerniveaus

20 5.3 Het doel en de objectieven

21 5.4 De leerresultaten

23 5.5 Inhoudelijke punten

24 5.6 Methodes om leerresultaten te bereiken

26 5.7 Hoe gebeurt de follow-up na het leerprogramma

26 5.8 Beoordelings- en examineermethoden

27 5.9 Accreditatie

27 5.10 Evaluatie

28 Deel 6 – Checklijsten bij het plannen van een leerprogramma

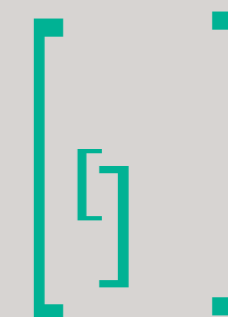
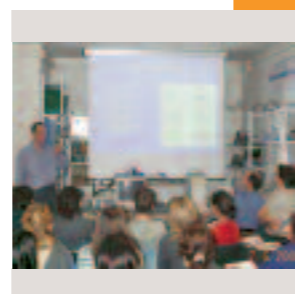
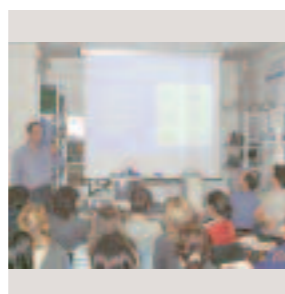
32 Appendices

32 Appendix 1: Competenties in Ondersteunende Technologie

36 Appendix 2: Een blauwdruk voor het ontwikkelen van een leerprogramma

37 Appendix 3: Voorbeeld van een leerprogramma

37 Appendix 4: Samenvatting voorbeelden van leerresultaten

Voorwoord

Besluit

Deze richtlijnen werden geschreven in het kader van het Keeping Pace with Assistive Technology (KPT) Project, een Europees project over de ontwikkelingen binnen ondersteunende technologie (OT), training en onderwijs.

Focus op drie gebieden binnen OT

In het KPT-project werd de nadruk gelegd op drie deelgebieden binnen OT: communicatie, computertoegankelijkheid en omgevingscontrole. Dit zijn gebieden die snel ontwikkelen. Daarnaast hebben ze een hoge potentiële impact op mensen met een handicap in verschillende omgevingen.

1. Bekijk <http://www.un.org/disabilities/convention/>.

Een engagement voor levenslang leren is essentieel voor professionals. Dit is vooral zo voor diegenen die werkzaam zijn in domeinen, zoals ondersteunende technologie, waar veranderingen elkaar snel opvolgen. De professionals die de noden van mensen met een handicap behandelen, moeten zich bewust zijn van de opportuniteiten die technologie hen biedt. Deze kunnen helpen bij het ondersteunen en ontwikkelen van de autonomie, de effectieve participatie en de inburgering in de maatschappij van de cliënten. De VN Conventie over de Rechten van Personen met een Handicap, opgesteld in december 2006, legt de nadruk op het feit dat de autonomie, de effectieve deelname aan en de inburgering in de maatschappij niet alleen te maken hebben met sociaal bewustzijn, maar ook horen onder de rechten van de mens. De VN-lidstaten die de conventie tekenden zijn verplicht om de actieve promotie van OT te ondersteunen. Om dit doel te bereiken moet men voorzien in kwaliteitsvolle training voor professionals.

Geschikte en goed ondersteunende technologieën kunnen iemand zijn leven grondig beïnvloeden. Professionals hebben recht op voortdurende educatie en training om in staat te zijn om de beste ondersteuning te geven aan mensen met een handicap. Deze mensen kunnen hun mogelijkheden optimaal uitbouwen door gebruik te maken van de technologie. Voortdurende training en educatie is tevens vereist om het delicate veranderingsproces dat het gebruik van technologie met zich meebrengt gevoelig te ondersteunen in alle facetten van het dagelijks leven.

Deze richtlijnen bevinden zich op een knooppunt van progressief nadenken over leren, OT en het ontwikkelen van een inclusieve maatschappij. De auteurs (deelnemende universiteiten, centra voor OT, professionals en zelfhulpgroepen) hopen dat de richtlijnen een bijdrage leveren aan OT training in Europa. Ze hopen dat de richtlijnen de kwaliteit en de kwantiteit van OT training en educatie zullen verhogen. De richtlijnen zullen een nieuwe stap vooruit zijn naar een inclusief Europa waar personen met een handicap hun rechten ontplooiën en voluit participeren in de samenleving.

De auteurs

De richtlijnen voor levenslang leren in ondersteunende technologie (OT) zijn opgesteld binnen het KPT Project en zijn geschreven voor diegenen die leerprogramma's geven in de deelgebieden communicatie, computertoegankelijkheid en omgevingscontrole. De richtlijnen omvatten sociale en culturele definities van OT die de nadruk leggen op het belang van de contextuele en omgevingsvariabelen in de leefwereld van mensen die OT gebruiken. Zulke definities contrasteren met beschrijvingen van OT als een puur technisch kennisdomein. De richtlijnen zijn ontwikkeld om flexibel te gebruiken bij het ondersteunen van geïnteresseerden die zich continu professioneel zullen bijscholen en die zo levenslang willen leren.

Een introductie over de Internationale Classificatie van het menselijk Functioneren (ICF)² is bijgevoegd. Dit heeft immers een impact op educatie en training binnen het domein van OT. Een aantal belangrijke onderwerpen beklemtoont men hierin, bijvoorbeeld het consulteren van relevante belanghebbers en het werken in multiprofessionele teams. De nadruk wordt tevens gelegd op het feit dat de persoon met een handicap en zijn directe omgeving centraal moeten staan bij het ontwikkelen van OT leerprogramma's. De auteurs van deze richtlijnen stellen voor dat een reeks basisprincipes worden opgesteld die ten grondslag moeten liggen aan elk leerprogramma. Een belangrijk basisprincipe is de ondersteuning en training aan professionals met als ultieme doel het maximaliseren van de autonomie en de participatie van de cliënt in de omgeving.

De Richtlijnen verwijzen naar drie leerniveaus: Beginners, Gevorderden en Experts. Deze zijn gerelateerd aan de niveaus van het Europese Kwalificatiekader (EQF)³: Beginners (EQF 2/3/4), Gevorderden (EQF5) en Experts (EQF6/7). OT competenties worden met behulp van dit kwalificatiekader gedefinieerd in termen van kennis, vaardigheden en ruimere competenties gerelateerd aan persoonlijke en professionele resultaten. Een kader wordt gecreëerd om te gebruiken bij het ontwikkelen van leerprogramma's.

Een verscheidenheid aan methodes om leerresultaten te behalen worden bediscussieerd. Er is tevens een algemeen deel over de ontwikkeling van leerprogramma's. Men beschrijft hierin zaken als plannen, voorbereiden, uitvoeren, beoordelen, accrediteren en evalueren.

2. Voor verdere details bekijk de startershandleiding van het ICF op <http://www3.who.int/icf/>
3. Commissie van de Europese Lidstaten, Naar een Europees Kwalificatiekader voor Levenslang Leren [Werkdocument van de leden van de commissie] (SEC (2005) 957, July 2005)

Opbouw van de Richtlijnen

Deze Richtlijnen zijn opgedeeld in 6 delen:

- Deel 1** is een inleiding waarin een definitie van OT wordt gegeven.
- Deel 2** introduceert levenslang leren in OT.
- Deel 3** geeft de fundamentele principes van OT aan waarmee men rekening moet houden bij het opstellen van leerprogramma's.
- Deel 4** gaat over het belang van het analyseren van de trainingsnoden en van het consulteren van de cliënten.
- Deel 5** geeft richtlijnen voor het structureren van een leerprogramma.
- Deel 6** bevat een checklist voor het plannen van een leergebeurtenis dat handig kan zijn bij het organiseren van een cursus.

1. Inleiding

Een leerprogramma definieert men als:

'Een inventaris van activiteiten, leerinhouden en/of methodes gebruikt om educatie en leerobjectieven (het verwerven van kennis, vaardigheden of competenties) te bereiken. Een leerprogramma is opgesteld in een logische volgorde over een welbepaalde tijdsspanne.'

Commissie van de Europese lidstaten, *Naar een Europees kwalificatiekader voor Levenslang leren* [Werkdocument van de leden van de commissie] (SEC (2005) 957, July 2005), p. 46.

1.1 Voor wie zijn deze Richtlijnen

Deze Richtlijnen zijn ontwikkeld voor lesgevers van OT **leerprogramma's** rond communicatie, computertoegankelijkheid en omgevingscontrole. Deze leerprogramma's kan men geven tijdens de opleiding, na de opleiding of buiten formele cursussen.

Men gaat ervan uit dat de lesgevers uitgebreide ervaring hebben binnen OT. De lesgevers moeten worden betrokken bij het opstellen van leerprogramma's voor diegene die werken (of zullen werken) in domeinen voor personen met een handicap [4]. Lesgevers moeten daarnaast over de juiste kennis en competenties beschikken over standaard trainingsprocedures, interactie met cursisten en methoden om cursisten te ondersteunen doorheen het leerproces.

De leerprogramma's kunnen plaatshebben in uiteenlopende settings bijvoorbeeld in een centrum voor ondersteunende technologie, een universiteit (of een andere onderwijsinstelling), een werkplek gespecialiseerd in een of meer domeinen binnen OT of thuis bij de cliënt. De leerprogramma's kan men op verscheidene manieren onderwijzen.

Hoewel deze Richtlijnen in de eerste plaats geschreven zijn voor lesgevers, kunnen ze tevens nuttig zijn voor professionele organisaties, accreditatieorganen en beroepsverenigingen. Zulke organisaties kunnen deze Richtlijnen overnemen en gebruiken. De Richtlijnen kunnen daarnaast worden gebruikt bij het schrijven van decreten op wetgevend niveau om het belang van OT training vast te leggen.

Een doelpubliek voor levenslang leren

Een grote variëteit aan professionelen en anderen zijn betrokken bij het ondersteunen van cliënten die gebruik (zouden kunnen) maken van OT. Het aangeboden leerprogramma moet rekening houden met de noden van de cursisten. Het kan gaan om levenslang leren bij de volgende doelgroepen:

- ergotherapeuten
- logopedisten
- onderwijzers
- ADL-werkers
- kinesisten
- psychologen
- architecten
- dokters
- verpleegkundigen
- sociale werkers
- software ingenieurs en informatici
- en andere
- gebruikers van OT en hun familie

1.2 Wat is Ondersteunende Technologie

De technologie evolueert snel en, zoals de rest van de maatschappij, is de impact op personen met een handicap aanzienlijk.⁴ Voor de meeste mensen kan technologie het leven vergemakkelijken en levenskeuzes en opportuniteiten uitbreiden. Voor personen met een handicap kan technologie de meest gewone, dagdagelijkse activiteit mogelijk maken.⁵

Ondersteunende Technologie wordt op verschillende manieren gedefinieerd. In de context van deze Richtlijnen wordt de volgende definitie gebruikt:

*'...een grote verscheidenheid aan hulpmiddelen, diensten, strategieën en praktijken die men uitvoert en toepast om de problemen waarmee mensen met een handicap in aanraking komen te verbeteren.'*⁶

OT hulpmiddelen zijn middelen die de onafhankelijkheid van personen met een beperking of een handicap verhogen. Ze variëren van laag technologische toestellen, zoals hulpstukken om een betere grip te hebben op bestek, tot hoog technologische toestellen, zoals gecomputeriseerde communicatiesystemen, alternatieve toegankelijkheidssystemen of elektrisch aangedreven rolstoelen. Deze technologische hulpmiddelen zijn slimmer, kleiner, lichter in gewicht en aantrekkelijker geworden.

Een Europese studie, TIDE/HEART⁷, bekeek OT vanuit het perspectief van de resultaten. Zij concludeerde dat:

*'Het ultieme doel van OT is een bijdrage te leveren aan de effectieve verbetering van het leven van mensen met een handicap en van ouders. Dit doel wordt bereikt door hen te helpen bij het oplossen van hun functionele problemen, door hun minder afhankelijk te maken van anderen en door hen beter te integreren in hun familie en in de samenleving.'*⁸

Deze definitie heeft verschillende belangrijke elementen. Het beklemtoont de functionele mogelijkheden van mensen met een handicap door het succesvol gebruik van OT. Het is sterk gericht op een goede levenskwaliteit. Het onderlijnt het belang van de behandeling en de ondersteuning van de unieke noden van elk individu en van de context waarin ze OT zullen gebruiken.

OT houdt zich niet enkel bezig met het ontwikkelen en uitkiezen van toestellen aangepast aan de noden en mogelijkheden van de cliënt. De aandacht moet ruimer zijn. Ze moet tevens gaan naar alle factoren die een impact hebben op het succesvolle gebruik van OT. Voorbeelden zijn het implementeren van strategieën, het voorzien in trainingen en het aanpassen van OT aan de noden van de cliënt. Zulke factoren zijn essentieel als je het optimaal gebruik van een OT hulpmiddel wil bereiken.

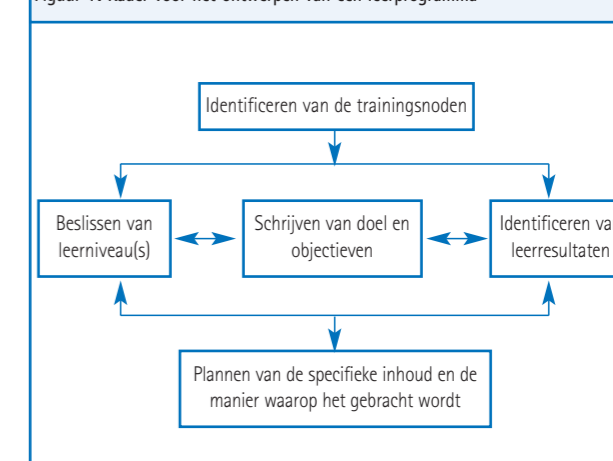
1.3 Een flexibel kader voor het ontwerpen van leerprogramma's

Deze richtlijnen willen een flexibel kader scheppen voor het ontwerpen van leerprogramma's. Het kader stoelt op een aantal processen die lesgevers voor ogen moeten houden bij het ontwerpen van leerprogramma's (zie figuur 1). Het kader begint met een analyse van de trainingsnoden. Vervolgens wordt er nagedacht over het leerniveau (beginners, gevorderden, experts of een gemengd niveau), het doel, de objectieven en de leerresultaten. Het uitwerken van de gedetailleerde inhoud en het kiezen van de methode(n) waarop het programma gegeven wordt, moet worden overwogen. Tot slot matcht men het leerprogramma aan de aanvankelijke bevindingen van de analyse van de trainingsnoden.

Men verwacht dat lezers flexibel omgaan met de elementen uit de Richtlijnen wanneer het leerprogramma opgesteld en verfijnd wordt. Flexibiliteit en aanpasbaarheid zijn belangrijk bij het ontwikkelen van een programma. De opgedane ervaring en de huidige noden van de cursisten kunnen immers sterk variëren.

4. In navolging van Internationale wetgeving en de laatste VN-uitspraken wordt de term "personen met een handicap" gebruikt in deze Richtlijnen. Men beseft echter dat in verschillende landen verschillende terminologieën worden gehanteerd.
5. Bekijk de resultaten van het BRIDGE project (2002) voor een algemene introductie over de rol van OT in het verminderen van het sociaal isolement voor personen met een handicap. Bekijk tevens de hoekstenen voor het succesvolle gebruik van OT op www.at4inclusion.org (J.Hoogerwerf, A. Lysley, M. Clarke: Ondersteunende Technologie tegenover sociale uitsluiting, Bologna 2002.)
6. Cook, A. M. en Hussey, S. M. *Ondersteunende Technologie. Principes en praktijk*, Tweede uitgave (Mosby, St. Louis, USA 2002), p. 5.
7. *Technologie voor de integratie van Gehandicapten en Ouderen/Horizontal European Activities in Rehabilitation Technology*, EC, DG XIII 1993-94.
8. Azevedo, L., Féria, H., Nunes Da Ponte, M., Wänn, I., Recellado, J. G. Z., *Training in Ondersteunende Technologie in Europa*, Azevedo L. (ed.), (HEART: Brussels, 1994) p. 4.

Figuur 1: Kader voor het ontwerpen van een leerprogramma

2. Levenslang leren in OT

Een definitie voor levenslang leren

'Elke leeractiviteit ondernomen tijdens het leven, met het doel van zijn kennis, vaardigheden en competenties in persoonlijk, maatschappelijk, sociaal en/of werknemersperspectief te verbeteren.'

Wat is Levenslang Leren?, EUROPA - Toegang tot Europese Unie, 02 October 2003, http://europa.eu.int/comm/education/policies/lifelong/what_islll_en.html (gevonden op 24 April 2006).

9. Voor verdere details over het KPT project, kijk op <http://www.at4inclusion.org/kpt/>

10. Wat is levenslang leren?, EUROPA - Toegang tot de Europese Unie, 02 oktober 2003, http://europa.eu.int/comm/education/policies/lifelong/what_islll_en.html (gevonden op 24 April 2006).

10b. Commissie van de Europese lidstaten, *Naar een Europees kwaliteitskader voor levenslang leren*, [Werkdocument van de Commissie] (SEC (2005) 957, juni 2005), p. 8.

Levenslang leren is van vitaal belang voor diegenen die werken in het domein van OT. Enkel zo kunnen ze uitpakken met een grote expertise om het herstel, het onafhankelijk leven en de sociale integratie van hun cliënten te ondersteunen.

Een KPT onderzoek⁹ over de trainingsnoden van professionelen die werken met personen met een handicap toonde dat 80% van de respondenten geen OT gerelateerde cursussen had gekregen tijdens zijn opleiding. Een grote meerderheid meldde tevens de nood aan training over nieuwe technologische ontwikkelingen en een toenemende vraag over OT.

2.1 Het vooruitzicht om levenslang te leren

De algemene educatie- en trainingsrichtlijnen van EU lidstaten reflecteren in toenemende mate het belang van **levenslang leren**. Levenslang leren wordt begrepen in een ruime context waarbinnen alle leervormen in alle mogelijke omgevingen met alle mogelijke middelen en allerlei pedagogische benaderingen vallen.

De Europese Unie zelf promoot levenslang leren en benadrukt het belang ervan:

*'Levenslang leren is een noodzaak geworden in een Europa dat zich kenmerkt door snelle sociale, technologische en economische veranderingen. Een ouderwordende populatie beklemt deze uitdagingen extra. De nood aan een continue update en vernieuwing van kennis, vaardigheden en ruime competenties ligt hieraan ten grondslag.'*¹⁰

2.2 Categorieën van leren

Het EU agentschap Eurostat heeft educatie en training geklasseerd in vier brede categorieën^{10b}:

- Formeel leren (F)
- Niet formeel leren (NF)
- Informeel leren (INF)
- Incidenteel leren.

De relatie tussen de categorieën wordt duidelijk gemaakt in figuur 2.

Formeel leren wordt gedefinieerd als "... educatie gegeven door scholen, hogescholen, universiteiten en andere formele leerinstellingen die normaal een continue "ladder" hebben voor voltijds leren'. Niet formeel leren wordt gedefinieerd als 'elke georganiseerde en blijvende onderwijsactiviteit die niet exact overeenkomt met de vorige definitie van formeel leren. Niet formeel leren kan daarom plaatshebben buiten een onderwijsinstelling en kan van toepassing zijn op personen van alle leeftijden'. Informeel leren wordt gedefinieerd als '...intentioneel, maar is minder georganiseerd en minder gestructureerd ... en het omvat ook leeractiviteiten die plaatshebben op het werkterrein en in het dagdagelijks leven op een eigen gestuurde, familie gestuurde of sociaal gestuurde basis'.¹¹

In deze Richtlijnen zijn deze drie categorieën van leren van belang. Incidenteel leren wordt uitgesloten omdat dit een niet-intentionele vorm van leren is.

Formeel leren in OT zal typisch plaatsvinden in universiteiten, zowel tijdens de gewone opleiding als tijdens een postgraduaat. Aspecten van OT kunnen aan bod komen tijdens de opleiding van logopedisten, ergotherapeuten, leerkrachten, kinesisten, Postgraduaat opleidingen kunnen meer OT-gespecialiseerd zijn, hoewel er voorbeelden zijn van masteropleidingen in gerelateerde domeinen waar OT slechts een klein deel is van de opleiding. Vaak worden externe experts, adviescentra of OT centra gevraagd om delen van het programma te geven. De programma's stelt men vaak ook op in samenwerking met hen. Een stageperiode in een externe organisatie kan deel uitmaken van het programma bij formeel leren.

Niet formeel leren in OT is meer verspreid. OT centra, leveranciers van OT hulpmiddelen, werknemers uit de gezondheidszorg en OT gebruiksorganisaties kunnen opleidingen, seminars en thuistraining organiseren voor professionelen die werken met personen met een handicap. Gezien vanuit het levenslang leren perspectief is dit een belangrijke vorm van leren, omdat het zo flexibel en aanpasbaar is.

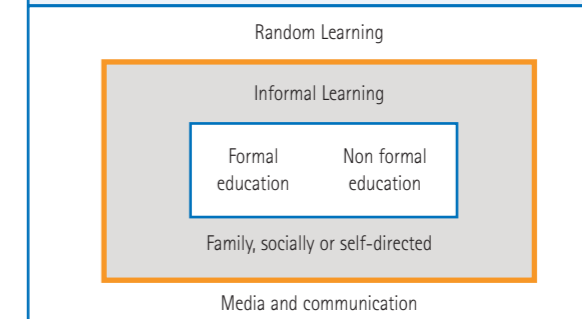
Informeel leren in OT vindt normaal plaats in de dagelijkse praktijk. Professionelen kunnen leren van elkaar of van een expert die helpt in een specifieke situatie. Men spreekt tevens van informeel leren door tijdens een bezoek aan een centrum voor ondersteunende technologie mee te werken bij behandelingen, door deel te nemen aan conferenties of tentoonstellingen, door research in boeken/tijdschriften/catalogi/websites, enz. Het is een gewone manier van leren die moeilijk kan worden gekwantificeerd. Het kan professionelen wel helpen om hun eigen kennisleemtes op te vullen en op zoek te gaan naar meer gestructureerde manieren van leren.

Verschillende manieren van leren zijn ook belangrijk bij het ontwikkelen van kwalificaties. Naar een Europees kwalificatiekader voor Levenslang Leren zegt dat:

*'De meeste Europese landen zijn bezig met het ontwikkelen en implementeren van methodes en systemen voor het valideren van niet formeel en informeel leren. Dit maakt het mogelijk voor een individu om een kwalificatie te bereiken op basis van leren buiten formele educatie en training – een belangrijke bijdrage voor het objectief van levenslang leren.'*¹²

Figuur 2: Classificatie van leren

(uit: 'Handleiding voor Classificatie van Leeractiviteiten, Eurostat 2005).

11 Een onderzoek werd uitgevoerd in het kader van het KPT project over de aanwezigheid van OT training en educatie in vier Europese regio's. De resultaten kan men bekijken op de KPT website: <http://www.at4inclusion.org/kpt>

12 Commissie van de Europese lidstaten, *Naar een Europees kwaliteitskader voor levenslang leren*, [Werkdocument van de Commissie] (SEC (2005) 957, juli 2005), p. 27

2.3 Voorkennis en de resultaten van leren

Het herkennen van voorkennis houdt in dat men rekening houdt met de kennis, de vaardigheden en de competenties die een individuele cursist al bezit. Bestaande competenties kan men accrediteren of ten minste herkennen. Het verder leren kan dan veel efficiënter gebeuren. Als concept past voorkennis zeer goed bij levenslang leren. De EU heeft alle nationale regeringen en andere wethouders opgeroepen om het herkennen van voorkennis in niet formele en informele contexten te verbeteren. Dit kan door coherente strategieën rond levenslang leren op te bouwen.¹³

Die zouden idealiter moeten worden gematcht aan wat cursisten moeten kennen of kunnen met hun nieuwe competenties. Leren mag niet enkel een impact hebben op het ontwikkelen van kennis en vaardigheden, maar daarnaast op de professionele resultaten van de cursisten. Het is belangrijk dat men strategieën ontwikkelt die verzekeren dat deze impact wordt bereikt.

Op dit ogenblik is OT geen onafhankelijke discipline in Europa. Een groot deel van wat men leert over OT bouwt verder op kennis en vaardigheden ontwikkeld door professionelen tijdens lessen en werkervaring in het veld. Zulke professionelen zijn bijvoorbeeld logopedisten, kinesisten, ergotherapeuten en lesgevers.

OT dienstverlening wordt uitgewerkt door teams van professionelen met als doel een zo goed mogelijk resultaat bereiken voor de cliënt. De teamleden brengen hun eigen professionele achtergrond en hun ervaring binnen OT mee. Het leren binnen OT zou daarom de kennis, vaardigheden en professionele resultaten van cursisten enerzijds moeten versterken. Op hetzelfde moment zou het hen anderzijds moeten bewust maken van hun eigen sterktes en zwaktes en het belang van samenwerking met andere professionelen moeten onderlijnen.

OT dienstverlening binnen Europa is ongelijk. Daarom zou men leerprogramma's zo moeten structureren dat ze de lokale verschillen verenigen.

2.4 Ontwikkelen van OT competenties

De competentie-niveaus die worden beschreven binnen het KPT project staan uitgelegd in appendix 1 van deze Richtlijnen. Ze zijn gerelateerd aan het kwalificatiekader uitgewerkt in het werkdocument *Naar een Europees Kwalificatiekader voor Levenslang Leren*¹⁴.

Het EQF identificeert een systematische ontwikkeling van kennis, vaardigheden en persoonlijke en professionele resultaten. De Europese Commissie beveelt aan om dit kader over te nemen in Europa. Dit opent immers de weg naar accreditatie standaarden die gelden voor gans Europa¹⁵. [⊗]

Het belangrijkste element van het EQF is een set van acht referentieniveaus. Deze niveaus beschrijven wat een cursist kent, begrijpt en kan doen onafhankelijk van hoe of waar hij deze 'leerresultaten' verworven heeft. Als men het aanpast aan het domein

Een doelpubliek voor levenslang leren

In de loop van het KPT-project evolueerde het EQF-kader voortdurend. Het EQF-kader is ondertussen voorgesteld door de Europese Commissie aan het Europees Parlement en aan de Europese Raad. In het uiteindelijke EQF-kader zijn het aantal niveaus bewaard gebleven, maar de uitwerking is minder gedetailleerd. De auteurs van deze Richtlijnen hanteren de eerste, uitgebreide uitwerking van de EQF-niveaus. De focus ligt hier immers op het beschrijven van competenties in ondersteunde technologie. Voor meer informatie over de ontwikkelingen rond EQF, kan u surfen naar: http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/index_en.html (gevonden op 11 maart 2007)

van OT is zo'n kader een flexibel en bruikbaar hulpmiddel. Het zorgt ervoor dat lezers van de Richtlijnen duidelijk competentie niveaus binnen OT zien en zien hoe de niveaus aan elkaar gerelateerd zijn.

Een belangrijk kenmerk van het kader voorgesteld in deze Richtlijnen is dat competenties worden beschreven als leerresultaten binnen verschillende categorieën: kennis, vaardigheden en ruimer persoonlijke en professionele competenties. Dit vergemakkelijkt een benadering van levenslang leren binnen OT als een modulair proces waar men 'leemten' in professionele voorbereiding juist kan lokaliseren en invullen met specifieke leerprogramma's.

Het kader in deze Richtlijnen baseert zich op de ervaring van de deelnemers aan het KPT project, maar is daarom niet volledig. Het pretendeert niet een definitief referentie-instrument voor het benaderen van leren over OT te zijn. Niet elk leerprogramma, vooral deze buiten formeel leren, zal exact matchen in een van de competentie niveaus. Voor elk leerprogramma dienen gedetailleerde leerresultaten te worden gedefinieerd die mogelijk verwijzen naar verschillende competentie niveaus afhankelijk van de voorkennis en de trainingsnoden van de cursisten. (Voor meer details over leerresultaten, zie deel 5.4)

Vooruitgang binnen dit kader wordt gedefinieerd in verschillende dimensies:

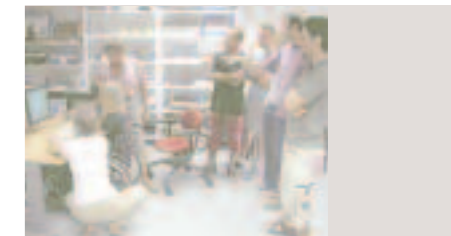
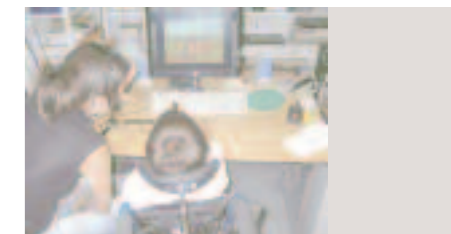
- Van algemene kennis over OT tot sterk gespecialiseerde kennis over OT;
- Van beperkte verantwoordelijkheid in OT ondersteuning tot hoge verantwoordelijkheid in OT interventie;
- Van OT gebruiken in welomschreven en stabiele contexten tot OT introduceren en gebruiken in complexe en veranderlijke contexten;
- Van situaties waar OT een klein deel is van het professionele werk tot situaties waar het professionele werk volledig gefocust is op OT interventie;
- Van een specifieke situatie van OT gebruik tot een uitgebreide keuze van noden en situaties.

Het kader bevat een uitgebreide lijst van OT competenties gaande van professionele assistentie bij een individuele cliënt tot het leiden van een multidisciplinair team dat cliënten met zeer complexe noden begeleidt. [⊗]

Het kader in deze Richtlijnen is in principe opgesteld voor de professionele ontwikkeling van diegenen die in direct contact staan met potentiële gebruikers van OT. Dit kunnen professionelen zijn die werken met mensen met een handicap of studenten die de intentie hebben om te werken in het OT-werkveld. Het KPT kader voorziet in een beschrijving van toenemende competenties die men kan matchen aan stijgende professionele noden binnen het OT werkveld.¹⁶

Anderen zoals onderzoekers, beleidsmensen en bestuurders, hebben mogelijk enkel nood aan kennis over OT. Zij moeten niet beschikken over vaardigheden en professionele capaciteiten voor het werken met cliënten. In deze gevallen moet men OT kennis zo identificeren dat zij professionele resultaten kunnen boeken in hun niet-OT gefocuste werkveld. Voor hen is dit kader enkel van belang waar het gaat over het 'kennis'-domein.

Hoe men competenties in OT kan bereiken, wordt in de volgende delen van de Richtlijnen beschreven.

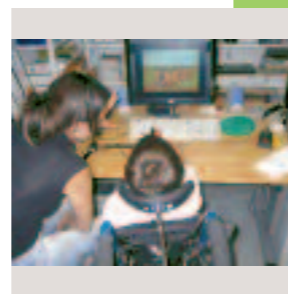
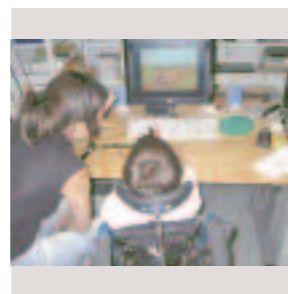

Nationale verschillen

Competentieniveaus in OT kunnen verschillend worden bereikt in verschillende nationale contexten. OT is een nieuw kennisdomein. Het lezen van het kader kan beïnvloed worden door de OT-kennis van de lezer en zijn ervaring met multidisciplinaire en transdisciplinaire modellen in OT dienstverlening.

16 Het onderzoek naar de relatie tussen de progressieve competentie niveaus en de nationale kwalificatiesystemen valt buiten het doel van dit project.

Het kader voorziet een gemeenschappelijke methodologische en conceptuele benadering van competenties in OT. Op die manier kan het veranderingen en ontwikkelingen op nationaal niveau ondersteunen. Alhoewel dit niet het doel is van deze publicatie.

3. Fundamentele principes in OT en hun impact op leerprogramma's

3.1 De Internationale Classificatie van het menselijk Functioneren (ICF)

De *International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)*¹⁷ is de meest recente officiële classificatie van de Wereldgezondheidsorganisatie (2001) die relevant is voor de gehandicaptensector.

'ICF is een classificatie met meervoudige doelstellingen, bedoeld voor een ruime groep gebruikers in verschillende sectoren. Het is een classificatie rond gezondheid en aan gezondheid gerelateerde terreinen. De classificatie helpt ons om veranderingen in het menselijk functioneren op drie niveaus te beschrijven: lichaamsgebonden zaken (een classificatie voor functies en anatomische eigenschappen), de activiteiten (wat kan een gezonde persoon doen in een standaard omgeving, zijn bekwaam-

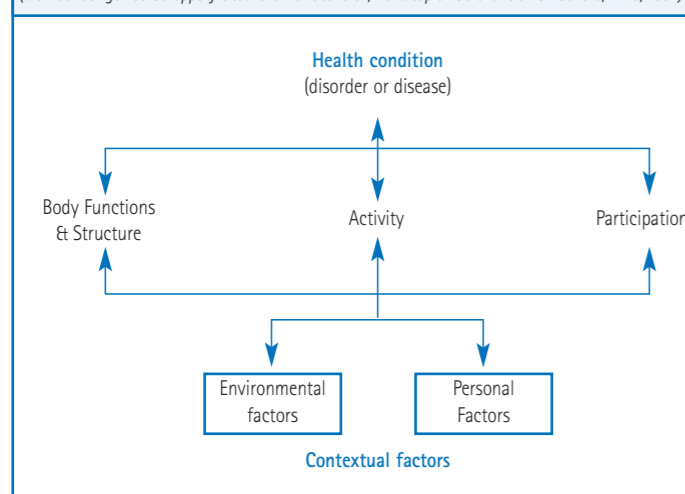
*heid) en de participatie (wat doet hij feitelijk in zijn normale omgeving, zijn prestatie). Deze domeinen worden geclassificeerd vanuit fysiek, individueel en maatschappelijk perspectief met behulp van twee lijsten: een lijst rond lichaamsfuncties en anatomische eigenschappen en een lijst rond activiteit en participatie. Voor ICF verwijst de term functioneren naar deze drie domeinen, terwijl handicap slechts een overkoepelende term is voor beperkingen, beperkingen in activiteiten en deelname aan die activiteiten. ICF geeft eveneens een lijst van externe en persoonlijke factoren die een impact hebben op al deze componenten.'*¹⁸

ICF heeft een impact op educatie en training binnen OT omdat het een innovatieve kijk op handicap geeft. Deze kijk is gebaseerd op verschillende perspectieven en een multidimensioneel kader. Zo wordt er zowel

17 Voor meer details bekijk de ICF Gids voor Beginners, beschikbaar op <http://www3.who.int/icf/>

18 Naar een Gemeenschappelijke Taal voor Functioneren, Handicap en Gezondheid, ICF, blz 2. (Geneva, WHO, 2002)

Figuur 3. ICF ziet handicap en functioneren als resultaten van de interactie tussen gezondheidstoestand (ziekten, afwijkingen en letsels) en omgevingsfactoren. (uit 'Naar een gemeenschappelijke taal over Functioneren, Handicap en Gezondheid' ICF, Geneva, WHO, 2002)

aandacht besteed aan het medische als aan het sociale luik van handicap. (zie Figuur 3).

Het **medisch model** ziet een handicap principieel als een kenmerk van een persoon. De handicap wordt direct veroorzaakt door een ziekte, trauma of andere gezondheidsconditie. Het vereist medische zorg in de vorm van individuele behandeling door professionals om het individueel probleem te 'corrigeren'.

Het **sociaal model** van handicap ziet langs de andere kant handicap als een sociaal probleem en niet als een attribuut van een individu.

Hoewel ze beiden valabel zijn, omvatten noch het medisch, noch het sociaal model op zichzelf de begrijpelijke noden van het individu. Het ICF-model ziet handicap als een complex fenomeen dat zowel op niveau van lichaamsgebonden zaken als op het complex sociaal niveau een invloed heeft. Handicap is altijd een interactie tussen kenmerken van een persoon en kenmerken van de globale context waarin een persoon leeft. Dit meer complexe model van handicap wordt het **biopsychosociale model** genoemd. Het ICF-model is hierop gebaseerd en verschaft een coherente kijk vanuit verschillende perspectieven: een biologisch, een menselijk en een sociaal perspectief. Het vergroot daardoor de waaier van zaken die moeten worden overwogen wanneer je nadenkt over handicap en OT. Het vergroot eveneens de rol van technologie om de (negatieve) impact van je gezondheidstoestand op de omgeving te verminderen. Educatie en training in OT zouden dit biopsychosociale model moeten weerspiegelen.

3.2 Een benadering waarin de cliënt centraal staat

Professionelen die werken in OT moeten voorbereid zijn om de cliënt centraal te zetten bij het onderzoeken en ondersteunen van mensen met een handicap. Leerprogramma's moeten deze complexiteit reflecteren.

Zoals eerder vermeld, gaat OT niet enkel over producten die gemaakt zijn om technische problemen op te lossen, maar over noden en problematieken van personen met een handicap. Zij (willen) gebruiken OT middelen die samengaan met bepaalde activiteiten of bezigheden.

Het ideale vooruitzicht van OT:

*'... het ideale vooruitzicht van OT is om bij te dragen tot een effectieve opwaardering van het leven van mensen met een handicap en van ouderen. Het wil hen helpen om functionele problemen te voorkomen en op te lossen. Het wil hun afhankelijkheid van anderen verminderen. Het wil ervoor zorgen dat ze beter integreren in hun familie en in de maatschappij ...'*¹⁹

De context en omgeving waarin deze activiteiten plaats hebben moet men grondig bekijken omdat sociale omstandigheden en voortdurende veranderingen er een impact op hebben. Factoren waarmee men rekening moet houden zijn bijvoorbeeld verwachtingen, levenskwaliteit, familiale factoren (zoals hulpverlening en gewoonten), schoolse of werknoden en de fysieke layout van de omgevingswereld van de cliënt. Het is van belang aandacht te hebben voor deze factoren omdat een OT hulpmiddel een impact kan hebben op de levenskwaliteit zowel van de familie als van de cliënt zelf. Men moet er tevens aan denken dat een geschikte OT oplossing afhankelijk van de setting tot problemen zou kunnen leiden. Als professionelen er niet in slagen de vele elementen die het leven van de mens²⁰ beïnvloeden te onderzoeken, dan zal de effectiviteit en de kosten-batenanalyse van hun werk worden ondermijnd. Evenmin zal men het gewenste resultaat voor de cliënt bekomen.²¹

19 Azevedo, L., Féria, H., Nunes Da Ponte, M., Wänn, I., Recellado, J. G. Z., in *Assistive Technology Training in Europe*, Azevedo, L. (ed.), (HEART: Brussels, 1994) p. 4.

20 Mendelsohn, S. B., *Assistive Technology: Public Policy and Financing Technology and Disability*, 6 (1997) p. 29-48.

21 Spencer, J.C., *Tools or Baggage? Alternative Meanings of Assistive Technology in Gray, D.B., Quatrano, L.A., Lieberman, M.L. (eds). Designing and Using Assistive Technology: The Human Perspective.* (Paul H Brookes Publishing Co, Baltimore, USA 1998) pp. 89-97.

3.3 Multiprofessioneel werken

Werken in OT moet waar mogelijk multiprofessioneel zijn. Leerprogramma's moeten daarom worden ontworpen om de noden en de voorkeuren van teamleden of van een student die zal werken in een multiprofessioneel team te ondersteunen.

Samenwerken

De termen 'multiprofessioneel', 'interdisciplinair' en 'transdisciplinair' worden gebruikt door verschillende professionelen in verschillende landen en duiden op verschillende zaken. In deze Richtlijnen zal de term 'multiprofessioneel' gebruikt worden, zoals in het snel evoluerende domein van OT het geval is, voor een groep professionelen die samenwerken door ervaring en kennis te delen. Zo wordt elke professional het best geïnformeerd over nieuwe ontwikkelingen in een welbepaald domein.

Leerprogramma's moeten een reflectie zijn van multiprofessioneel werken [4]. Men moet aandacht geven aan planning en uitvoering van leerprogramma's door een multiprofessioneel team. Dit wil niet alleen zeggen dat er een grotere expertise is bij het plannen van een cursus, maar het toont ook hoe een goede praktijk moet draaien.

3.4 De basisprincipes van OT

Er zijn een reeks OT gerelateerde basisprincipes die men moet overwegen om zich te verzekeren dat het beste OT resultaat wordt bekomen. Alle lesgevers moeten zich bewust zijn van deze principes bij het ontwerpen en geven van eender welk leerprogramma. Men dient erover na te denken of het specifieke leerresultaten zijn of dat de leerresultaten geschreven zijn voor één of meer principes. Anderzijds mogen de basisprincipes de inhoud van de cursus onderbouwen zonder dat er een specifiek leerresultaat naar verwijst. Dit hangt af van de leernoden van de deelnemers en van de welbepaalde cursus die wordt gemaakt. (Voor details over leerresultaten zie deel 5.4)

De volgende principes moeten de basis vormen voor elk OT gerelateerd leerprogramma:

- De cliënt en mensen die belangrijk zijn voor de cliënt (familie, vrienden, verzorgers en hulpverleners) moeten centraal staan bij alle onderzoeken, ondersteuning en trainingen met als doel de autonomie en de participatie van de cliënt te maximaliseren.
- Verschillende disciplines (niet te vergeten de cliënt zelf en mensen die belangrijk zijn voor de cliënt) moet men betrekken bij het vinden van de juiste oplossing. Welke disciplines hiermee worden bedoeld, is afhankelijk van de noden van de cliënt.
- Er moet rekening worden gehouden met de noden van de cliënt, de context en de omgeving waarin de cliënt de technologie zal gebruiken (d.w.z. nastreven van een holistische aanpak)
- De houding en de verwachtingen van de cliënt en van de mensen die belangrijk zijn voor de cliënt moet men in rekening brengen tijdens het onderzoek en de ondersteuning.
- Onderzoek, ondersteuning en training voor cliënten met complexe noden zou moeten worden uitgevoerd door een multiprofessioneel team (zie deel 3.3).
- OT moet worden gezien als een hulpmiddel, niet als een einddoel op zich. Hoe de technologie gebruikt wordt is belangrijker dan de technologie zelf. In sommige situaties is OT mogelijk niet de beste oplossing.
- Cursisten moeten zich bewust zijn van het belang van levenslang leren voor zichzelf, voor de gebruikers van OT en voor de mensen die belangrijk zijn voor de gebruikers.

- De OT onderzoeker/ondersteuner heeft een duidelijke verantwoordelijkheid in het managen van de verwachtingen van de cliënt en in het promoten van de onafhankelijkheid niet het bevorderen van afhankelijkheid.
- Cursisten moeten zich bewust zijn van het belang van gezondheid, opleiding, techniek en sociale zaken. Deze hebben een invloed op het gebruik van OT. Men moet rekening houden met de ICF classificaties²² die deze factoren beschrijven (zie deel 3.1).
- Ethische zaken zijn uitzonderlijk belangrijk in elk service gerelateerd beroep. Men moet verwijzen naar deze zaken in alle leerprogramma's. Naar een Europees Kwalificatiekader voor Levenslang Leren zegt dat ethische competenties 'het bezit van zekere persoonlijke en professionele waarden²³' inhoudt. Voorbeelden van relevante ethische zaken zijn: het behouden van de vertrouwelijkheid van informatie en het niet gebruiken van foto's of video's van de cliënt in leerprogramma's zonder zijn toestemming. RESNA²⁴ geeft een begrijpbare lijst van ethische zaken in zijn Ethische Code²⁵.

22 Internationale Classificatie van Functioneren, Handicap en Gezondheid website homepage <http://www3.who.int/icf/> (retrieved 9 June 2006).

23 Commissie van de Europese Lidstaten, *Naar een Europees Kwalificatiekader voor Levenslang Leren* [Werkdocument van de stafmedewerkers van de commissie] (SEC (2005) 957, juli 2005) p.11.

24 Rehabilitation Engineering and AT Society of North America

25 Deze kan je vinden op <http://www.resna.org/AboutRESNA/CodeEthics/Ethics.html>

4. Herkennen van de trainingsnoden

4.1 Analyse van de trainingsnoden

Men moet de leernoden van zijn doelpubliek zien als een prioriteit bij het lesgeven. Zo kan men waardevolle leerervaringen ontwikkelen. Als men wil beantwoorden aan de trainingsnoden van een individu, een team of een organisatie denkt men best aan:

- Herkennen van de doelen van het individu, het team of de organisatie;
- Analyseren van de trainingsnoden en daaraan gekoppeld prioriteiten vastleggen;
- Ontwikkelen van een leerprogramma dat tegemoetkomt aan sommige of alle herkende noden;
- Leiden van de training;
- Evalueren van de impact van de training.

Een goed begrip van de potentiële en actuele noden in termen van kennis, vaardigheden en attitudes en hoe deze noden best worden ingevuld, zal leiden tot een relevante en waardevolle training.

Een belangrijk element in dit analyseproces houdt in dat je op zoek gaat naar de ideeën van potentiële cursisten. Typisch wordt dit gedaan aan de hand van vragenlijsten, groep-interviews en raadplegen van welbepaalde doelgroepen. Het consulteren van mogelijke deelnemers aan een leerprogramma kan zowel nuttig zijn bij het plannen van de inhoud van het programma als bij het zoeken naar meningen van de cliënten. Deze zijn immers de eindbegunstigden van de training.

Een analyse van de trainingsnoden levert een goed resultaat als sommige of alle volgende zaken worden onderzocht:

- De voorkennis en de professionele rol van de cursisten
- De hoeveelheid en het soort van betrokkenheid in OT
- De onderzoeksgebieden die het meest overeenkomen met de focus op het werk van de cursisten zoals:
 - Direct werken op lichaamsgebonden zaken (b.v. stem en spraak, bewegings- en manipulatiemogelijkheden van de hand)

- Direct werken op praktische activiteiten met de cliënt (b.v. het leren gebruiken van email, het maken van een schriftelijk verslag, het ontwikkelen van de aangepaste omgeving)
- Direct werken op het ondersteunen van de participatie (b.v. gebruik van email, schriftelijk verslag maken, toegang hebben tot een job, vrijetijdsbestedingen, opleiding, ontwikkelen van de aangepaste omgeving)
- De settings waarin de cursisten werken met de cliënt (b.v. thuis, werkvloer, beroepsopleiding en educatieve instelling, gemeenschap, vrije tijd en medische setting)
- De kenmerken van de cliëntengroep waarmee de cursisten werken (b.v. de leeftijd van de cliënten, hun leernoden, het type handicap, thuis- en werkfactoren).

4.2 In welke domeinen zijn er trainingsnoden

Als men denkt aan een specifiek domein van trainingsnoden kan het ICF kader (zie deel 3.1) zinvol zijn om de vragen te structureren. Bij het analyseren van de trainingsnoden binnen het KPT-project werd aan deelnemers gevraagd om na te denken over de trainingsnood van de verschillende modules binnen het ICF model. Er werd gepeild naar de nood voor training (m.n. hoog, gemiddeld, laag) en naar hun bereikte niveau van kennis en vaardigheden (m.n. basis, gemiddeld, hoog).

Aangewezen domeinen voor het nagaan van de trainingsnoden zijn:

Lichaamsgebonden zaken

- Bijvoorbeeld: de medische toestand, de bewegingsmogelijkheden en de houding, de lichaams- en de zithouding, de cognitieve functies (o.a. geheugen, perceptie).

Activiteiten

- Bijvoorbeeld: ondersteunen van operationele vaardigheden (m.n. hoe moet een bepaald systeem worden bediend), personaliseren van de hulpmiddelen, onderzoek van de aangepaste omgeving, onderzoek van de OT mogelijkheden, aanbevelen van OT hulpmiddelen.

Participatie

- Bijvoorbeeld: ondersteunen van het functioneel gebruik van OT, begrijpen van de motivatie van OT gebruikers en hun communicatiepartners, ontwikkelen van het gevoel van controle bij het individu.

Door het gebruik van de ICF domeinen bij het matchen van mogelijke trainingsnoden toont men aan dat OT professionals vaak verschillende beroepsachtergronden hebben en deelnemen in verschillende hoedanigheden en competenties bij het OT onderzoek. Factoren zoals voorkennis, professionele rol, AT hulpmodellen, enz. hebben een impact op de analyse van de trainingsnoden. Lesgevers moeten zich ervan verzekeren dat geschikte trainingsgebieden, onderwerpen en niveaus worden geselecteerd voor verschillende cursisten (zie deel 5.5).

Verder is het aangewezen om het kader in Appendix 1 over het OT competentie niveau te checken. Het is mogelijk dat professionals verschillende competentie niveaus hebben in verschillende competentiedomeinen (b.v. een goede basiskennis maar beperkte vaardigheden of professionele resultaten gerelateerd aan deze kennis). Daarom kan het zinvol zijn bijkomende trainingsnoden te herkennen.

Het helpt tevens om na te gaan welke leeropportunities voor de cursisten de meest effectieve leerervaring zijn en of ze verwachtingen hebben naar resultaten (diploma, certificaat, accreditatie). Voor meer informatie kijk deel 5.6.

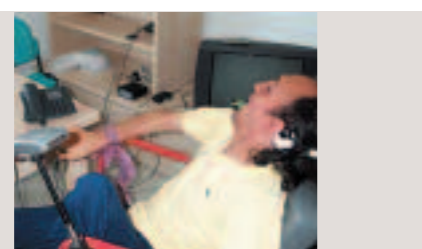
Tot slot is het zinvol om de bevindingen die men verzamelde te bundelen en terug te spelen aan de cursisten in hun analyse van de trainingsnoden samen met een overzicht van het studieprogramma. Deze feedback levert de mogelijkheid op voor deelnemers om mogelijke veranderingen of toevoegingen voor te stellen. Dit is eigenlijk een validatieproces voor je leerprogramma. Het heeft tot doel dat men de verwachtingen van de cursisten en de lesgevers zo goed mogelijk matcht.

De punten die hier worden opgesomd zijn geen absolute factoren. Ze willen eerder een richtlijn zijn voor beginnende lesgevers om de noden van potentiële cursisten te begrijpen. Bij het uitzoeken van deze noden en voorkeuren, kan men lesgevers ondersteunen bij het ontwikkelen van effectieve (en kostenbaten) leerervaringen.

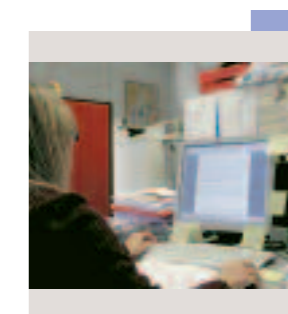
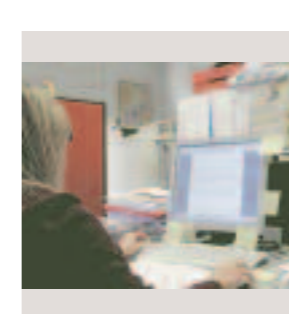
4.3 Het consulteren van de cliënten

Een waardevolle kijk op leernoden kan worden bekomen van de cliënten, die OT gebruikers zijn of zullen zijn. Zij zullen voordeel hebben bij goed opgeleide professionelen. Veel van hun standpunten zijn gebaseerd op hun eigen ervaring in het werken met centra en technologie.

Het is methodologisch moeilijk om de mening na te gaan bij personen met beperkte communicatieve mogelijkheden waarvan er sommigen ook cognitieve tekorten hebben. Veel mensen, in hoofdzaak jongeren, zijn mogelijk niet gevraagd om hun standpunten uit te drukken. Zij hebben mogelijk geen toegang tot de juiste woordenschat om sommige standpunten te verwoorden. Het is mogelijk dat wanneer professionelen mensen met communicatieve en leernoden interviewen sommige gedragingen of meningen fout of onvolledig worden geïnterpreteerd.²⁶ Bij het ontwikkelen van een interview strategie is het van belang om rekening te houden met bepaalde communicatiestijlen van interviewers in relatie tot de geïnterviewde. Wees bedacht dat sommige tegenslagen en voordelen de authenticiteit en de geloofwaardigheid van een standpunt kunnen beïnvloeden. Ondanks deze moeilijkheden bij het zoeken naar de inzichten van "moeilijk te bereiken" of kwetsbare populaties, is het geen onoverkomelijke uitdaging. Leerprogramma's kan men significant opwaarderen door rekening te houden met de noden en voorkeuren van mensen die ondersteunende technologie gebruiken.

²⁶ Antaki, C., and Rapley, M., Questions and Answers to Psychological Assessment Schedules: Hidden Troubles in 'Quality of Life' Interviews, *Journal of Intellectual Disability Research*, 40(5), (1996), pp. 421-437.

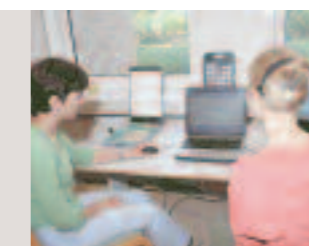
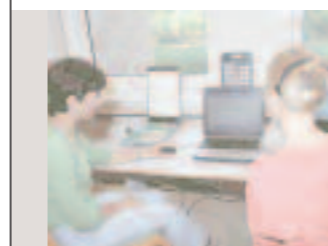
5. Structureren van het leerprogramma

Wat volgt is een stap-voor-stap handleiding om het leerprogramma in OT te structureren. Er werd een blauwdruk (bijgevoegd als Appendix 2) ontwikkeld als hulpmiddel om dit proces te steunen. Dit komt overeen met de belangrijkste punten aangehaald in dit deel en deel 6. Voorbeelden van leerprogramma's zijn eveneens bijgevoegd (zie Appendices 3 and 4).²⁷

5.1 Het doelpubliek en de trainingsnoden

Zoals vermeld in deel 4 is de eerste stap voor elk leerevenement een grondige analyse van de trainingsnoden en een duidelijke definitie van het doelpubliek. Leerprogramma's (afhankelijk van de analyse van de trainingsnoden) zouden kunnen inzoomen op specifieke gebieden van OT (b.v. communicatie, computertoegankelijkheid, omgevingscontrole) en het gebruik van OT in specifieke omstandigheden of op een mix van beiden (b.v. communicatie in een educatieve omgeving). Leerprogramma's kunnen weinig of veel punten behandelen, niet alleen afhankelijk van de trainingsbehoefte, maar evenzeer van tijd en middelen die beschikbaar zijn.

²⁷ Meer voorbeelden kunnen gevonden worden op <http://www.at4inclusion.org/kpt>

5.2 De opbouw in leerniveaus

Leren kan op verschillende niveaus gebeuren. Bij deze Richtlijnen relateren we leren in OT aan drie niveaus: Beginner, Gevorderde en Expert.²⁸ Deze niveaus kunnen verwijzen naar een volledig leerprogramma of naar een bepaald leerresultaat.

Leerprogramma's die gegeven worden voor beginners zullen de leerling voorbereiden om te werken met een specifieke cliëntengroep in een specifiek domein van OT. Normaal gezien is dit in een welbepaalde omgeving zoals thuis, op school, op het werk, in het hospitaal, bij de rehabilitatie, ontspanning, enz. Typisch zijn de verantwoordelijkheden van de trainer verbonden aan het ondersteunen van cliënten bij het functioneel gebruik van OT. Tevens volgt de trainer de effectiviteit van zijn toepassing en het gebruik op. Hij werkt normaal onder supervisie tijdens het werken met OT gerelateerde zaken.

Lessen voor beginners kunnen ook als doel hebben om studenten en beroepsmensen voor te bereiden die:

- een algemene interesse in OT hebben, maar die geen verwachting hebben naar directe "hands-on" betrokkenheid bij dienstverlening naar personen met een handicap
- een mogelijk toekomstige betrokkenheid in OT hebben, echter heden zonder definitieve plannen
- een interesse in OT op dit niveau hebben, echter in hun professioneel domein op een hoger niveau werken, b.v. een kinderarts die iets over OT wil weten zodat hij cliënten gericht kan verder helpen

Leerprogramma's voor gevorderden bereiden de cursisten voor op het helpen van cliënten met meer complexe behoeften. Tevens worden ze opgeleid om een aanspreekpunt te zijn naar andere collega's die in een specifieke omgeving werken b.v.: thuis, op school, op het werk, in het hospitaal, tijdens rehabilitatie, tijdens ontspanning enz. Cursisten zullen typisch expertise hebben in meer dan één gebied van OT en ervaring in het werken met mensen met een handicap met verschillende behoeften. Leerprogramma's op dit niveau bereiden cursisten voor om in team te werken en om als case managers te fungeren bij OT.

Leerprogramma's voor experts bereiden de cursisten voor om complexe OT interventies te begeleiden. Hiermee bedoelt men multidisciplinaire behandelingen, het promoten van onderzoek en innovatie en het ondersteunen van cliënten met complexe tot zeer complexe behoeften. Cursisten hebben typisch expertise in meer dan een OT domein en in het ontwerpen en beheren van geïntegreerde OT tussenkomsten. Ze hebben de technische en methodologische vaardigheden om cliëntengroepen met zeer uiteenlopende behoeften te bedienen.

Beginners

Dit niveau is bedoeld voor zij die nieuw zijn in het gebied van OT. Leerprogramma's op dit niveau zullen typisch enkele algemene en basisconcepten introduceren gerelateerd aan OT en/of een overzicht geven van een OT gebied. Leren op dit niveau komt overeen met EQF niveaus 2,3 en 4.

Gevorderden

Dit niveau is bedoeld voor zij die reeds enige basiskennis en ervaring in een relevant domein hebben. Leerprogramma's op dit niveau bieden typisch een omvattende studie van een bepaald domein van OT. Dit niveau komt overeen met EQF niveau 5.

Experten

Dit niveau is geschikt voor zij die een goede werkkennis hebben en een verscheiden ervaring in een relevant professioneel domein. Leerprogramma's op dit niveau bieden typisch een diepgaande studie van een of meer OT gebieden. Dit niveau komt overeen met EQF niveau 6 en 7.

Bij het ontwerpen van leerprogramma's is het nuttig om de OT competentieniveaus te

overwegen zoals besproken in deel 2.4 en gepubliceerd in appendix 1 van deze Richtlijnen. Dit is omdat deze Richtlijnen een begrijpelijk overzicht geven van OT kennis, vaardigheden en professionele doelstellingen op verschillende EQF niveaus. Het is afhankelijk van tijd en beschikbare middelen om te bepalen welke diepgang men beoogt voor deze niveaus.

In elk leerprogramma kunnen de leerdoelstellingen zich op een verschillend niveau situeren. Als de meerderheid van de leerdoelstellingen zich op een bepaald niveau situeren, dan kan men zeggen dat het hele leerprogramma zich op dat niveau bevindt. Sommige programma's zullen echter niet noodzakelijk passen in een van deze drie niveaus.

5.3 Het doel en de objectieven

Een doel van het leerprogramma zal:

- het algehele nut van het programma vermelden;
- een overzicht geven van wat het programma probeert te bereiken;
- het niveau van het programma aangeven;
- een opsomming zijn van de objectieven.

²⁸ Zij die de richtlijnen gebruiken zouden kunnen kiezen voor een andere terminologie voor de niveaus dan degene gebruikt in deze Richtlijnen, dit om dezelfde terminologie te hebben als in hun eigen land.

Aan de bron van elke doel staat de visie ofwel de missie van het leerprogramma.

Voorbeeld: Het doel van deze expertencursus is participanten toe te laten een diepgaande kennis te verwerven van de kernprincipes bij het testen en ondersteunen van een cliënt die OT gebruikt voor communicatie, computertoegankelijkheid en omgevingscontrole.

De objectieven van het leerprogramma definiëren hoe het doel moet worden bereikt. Ze tonen de verschillende te nemen stappen om dit te doen.

Voorbeeld: Om dit doel te bereiken zal het leerprogramma het volgende evalueren:

- kernprincipes gerelateerd aan het testen en ondersteunen van cliënten bij de controle van ondersteunende technologie voor communicatie, computertoegankelijkheid en omgevingscontrole;
- testen van cliënten voor de controle van ondersteunende technologie voor communicatie, computertoegankelijkheid en omgevingscontrole.

Definitie van een leerdoelstelling

'Het geheel aan kennis, vaardigheden en/of competenties die een individu verworven heeft en/of in staat is te tonen na het vervullen van het leerproces. Leerdoelstellingen zijn uitspraken van wat een leerling verwacht wordt te kennen, begrijpen en/of in staat is te doen bij het einde van de leerperiode.'

Commissie van de Europese Unie, Naar een Europees kwalificatiekader voor levenslang leren [Commission Staff Working Document] (SEC (2005) 957, July 2005) p. 11.

5.4 Leerdoelstellingen

De leerdoelstellingen beschrijven wat de leerlingen kunnen of zouden moeten kunnen als ze het leerprogramma hebben afgerond. Leerdoelstellingen moeten evalueerbaar zijn.²⁹

De verwoording van de leerdoelstellingen wordt normaal voorafgegaan door een uitdrukking zoals 'Bij het einde van dit leerprogramma zullen deelnemers in staat zijn om te tonen dat ze ...' Zoals tevoren aangehaald kunnen specifieke leerdoelstellingen gericht zijn op verschillende niveaus. Bijvoorbeeld een leerdoelstellingen betreffende de kernprincipes (zie deel 3.4) kan gericht zijn op alle drie de niveaus:

Beginners	Herken de kernprincipes bij het werken met OT en cliënten.
Gevorderden	Verklaar en bespreek het belang van de kernprincipes bij het werken met een cliënt en OT.
Experten	Evalueer kritisch de aandachtspunten die van belang zijn bij de kernprincipes bij het werken met een cliënt en met een multidisciplinair team van professionelen.

Een leerdoelstelling over de mogelijke lange termijn effecten bij het gebruik van OT kan men op dezelfde manier beschrijven:

Beginners	Beschrijf sommige van de mogelijke lange termijn effecten bij het gebruik van OT in bepaalde situaties
Gevorderden	Verklaar en bespreek sommige van de mogelijke lange termijn effecten van het gebruik van OT, daarbij inbegrepen deze voor cliënten met verslechterende condities.
Experten	Analyseer de lange termijn effecten van OT.

Een derde voorbeeld betreft strategieën voor het gebruik van OT:

Beginners	Identificeer specifieke strategieën om OT te ondersteunen en functioneel gebruik te promoten.
Gevorderden	Verklaar en bespreek hoe OT oplossingen in verband staan met handicap, activiteit en participatie.
Experten	Analyseer welk OT hulpmiddel een cliënt nodig heeft, rekening houdend met elk effect op activiteit en participatie.

²⁹ (i) De eigenlijke test is niet noodzakelijk onderdeel van het programma. (ii) Voor leerprogramma's met een test is het niet nodig om elke leerdoelstelling te testen.

Andere voorbeelden van leerresultaten zijn:

Beginners	Gevorderden	Experten
Omschrijf de verschillen tussen het medische model en het sociale model van een handicap.	Verklaar en bespreek de verschillen tussen het medische model en het sociale model van een handicap.	Analyseer het medisch model en het sociaal model van een handicap.
Bespreek het belang van houding en positie van cliënt en hulpmiddel en de effecten ervan op accurate controle van de technologie.	Identificeer het belang van houding en positie van cliënt en hulpmiddel en de effecten ervan op de accurate controle van de technologie.	Identificeer problemen bij de houding en positie van cliënt en hulpmiddel en werk met de gepaste diensten om veranderingen aan te brengen die de controle van de technologie verbeteren. Verantwoord deze wijzigingen.
Identificeer en gebruik een reeks van relevante hulpmiddelen.	Overweeg de sterkten en beperkingen van een reeks hulpmiddelen in meer dan één domein van OT en gebruik deze gepast bij het beoordelen of werken met een cliënt.	Observeer en beoordeel een reeks hulpmiddelen en het gebruik ervan tijdens het testen van of het werken met een cliënt.
Weet waarheen te gaan voor onderzoek en ondersteuning voor cliënten die toegang nodig hebben tot OT.	Verklaar en bespreek strategieën die worden gebruikt bij beoordelingen teneinde succesvolle oplossingen te vinden voor cliënten.	Pas hardware en software oplossingen aan op maat om te voldoen aan de behoeften van de cliënt.
Identificeer enkele van de effecten van een gebrek die men in acht dient te nemen bij het uitzoeken van de juiste OT.	Verklaar en bespreek hoe men een cliënt beoordeelt voor de juiste OT waarbij men rekening houdt met alle effecten van een gebrek, inbegrepen een meervoudig gebrek.	Evalueer kritisch de verschillende modellen van OT testen en voorzieningen
	Verklaar en bespreek het belang van relevante informatie die verzameld is voor het uitvoeren van een OT interventie.	Test een cliënt voor geschikte OT. Denk daarbij aan alle effecten van een gebrek of van een meervoudig gebrek.
	Verklaar en bespreek de rol van niet statutaire diensten leveranciers, leveranciers en gespecialiseerde agentschappen.	Raad aan welke informatie nodig is voor een test en hoe deze informatie te verkrijgen is.
	Toon de vaardigheid om een brede reeks van bronnen te raadplegen om up-to-date informatie te vinden over toegankelijke hulpmiddelen en strategieën.	Vergelijk de rol van diensten-leveranciers, leveranciers en gespecialiseerde agentschappen.
		Evalueer kritisch de brede waaier van bronnen die beschikbaar zijn om up-to-date informatie te vinden over OT hulpmiddelen en strategieën.
		Pas geschikte strategieën toe bij het ontwerpen van OT interventies, m.n. het testen van personen en omgevingen om succesvolle oplossingen te vinden.
		Ontwerp geschikte leerprogramma's in OT.
		Identificeer relevante en innovatieve onderzoeksdomeinen in OT en beschrijf elementaire onderzoeksstrategieën.
		Identificeer kwaliteitsbeheer en opvolgingsprocedures voor dienstenvoorzieningen in OT.

Zoals boven reeds vermeld moeten niet noodzakelijk alle leerresultaten in een leerprogramma hetzelfde niveau behandelen. Men moet Specifieke leerresultaten formuleren die overeenkomen met de verschillende leerbehoeften van de leerlingen, zeker als trainingen worden gegeven op vraag. Dus de voorkennis van de leerlingen, hun professionele rol en het OT interventiemodel zullen hier een impact op hebben. Bijvoorbeeld een leerprogramma voor sociaal assistenten zou leerresultaten voor gevorderden en experts kunnen beogen wat betreft de activiteiten en participatie en leerresultaten voor beginners wat betreft lichaamsstructuur en functioneren.

In de volgende lijst staat een algemene lijst van werkwoorden die frequent worden gebruikt bij het schrijven van leerresultaten.³⁰ Bij deze voorbeelden zijn de werkwoorden niet beperkt tot een specifiek niveau. Werkwoorden van toepassing bij beginners en gevorderden kunnen ook toepasbaar zijn op hogere niveaus en worden daarom niet herhaald.

Beginners	Gevorderden	Experten
Omschrijven	Overbrengen	Beheren
Demonstreren	Oplossen	Ontwikkelen
Herkennen	Mogelijk maken	Beantwoorden
Uitleggen	Motiveren	Testen
Identificeren	Promoten	Analyseren
Bespreeken	Evalueren	Waarderen
Beschrijven	Formuleren	Aanraden
Bevestigen	Communiceren	Verantwoorden
Aanhalen	Voorspellen	Ondersteunen
Herinneren	Onderscheiden	Overtuigen
Opsommen	Samenvatten	Plannen
Samenvatten	Vergelijken	Ontwerpen
	Contrasteren	Veralgemenen
	Illustreren	Wijzigen
		Veronderstellen
		Uitvinden

30. Voor verdere lectuur verwijzen we naar Bloom's Taxonomy op <http://www.schoolnet.ca/grassroots/e/project/centre/shared/taxonomy.asp?mode=print>

5.5 Inhoudelijke punten

OT training kan zeer divers zijn en elk leerevenement is uniek. Daarom zullen deze Richtlijnen geen kerncurriculum of een standaardpakket voorstellen. De volgende onderling verbonden elementen zullen waarschijnlijk een invloed hebben op de inhoudelijke beslissingen. Daarom kan men ze herbekijken in dit stadium van het ontwerp van een leerprogramma:

- Voorkennis (deel 2.3);
- Het ICF-model (deel 3.1);
- De OT basisprincipes (deel 3.4);
- Trainingsnoden (deel 4.1);
- OT kennis niveaus (deel 2.4 en appendix 1).

5.6 Methoden om leerresultaten te bereiken

Levenslange OT leerresultaten kunnen worden bereikt op verschillende manieren, waaronder³¹:

- Deelname aan op zichzelf staande cursussen, workshops of continu professionele ontwikkelings- (CPO) programma's;
- Werken en bespreken met een collega en/of cliënt;
- Samenwerken met een ervaren collega;
- bezoeken van 'goede' voorbeelden;
- afstandsleren en web gebaseerde cursussen;
- individueel onderzoek en lectuur;
- al doende leren en reflecteren over wat je hebt geleerd.

Actieve deelname

Dit kan door tijd te maken voor:

- Brainstorming
- Uitgebreide groepsdiscussie
- Discussie in kleine groepjes of per twee
- Vragensessies
- Problemen oplossen
- Onderzoek van voorbeelden uit het echte leven
- Opgeven van punten of problemen uit het huidige werkveld (b.v. door anoniem nota in te dienen).

Deelname aan op zichzelf staande cursussen, workshops of programma's voor levenslang leren zijn traditionele manieren van aanpak.

Er bestaat een reeks van strategieën om leren te ondersteunen in een face-to-face omgeving. Voorbeelden hiervan zijn lezingen, groepswerk, rollenspel en al doende leren. Actieve deelname is telkens belangrijk. [☒☒]

De volgende suggesties kunnen ook nuttig zijn bij het bereiken van succesvol leren:

- indien van toepassing zou een reeks van relevant hulpmiddelen beschikbaar moeten zijn en opgesteld om te worden gebruikt door de deelnemers;
- er zou genoeg tijd moeten zijn voor 'hands-on' oefeningen (b.v. het gebruik van hulpmiddelen, het gebruik van software, aansluiten van hardware);
- casussen zeker aan de hand van foto- of videomateriaal kunnen helpen om bepaalde punten te tonen. Ze kan men tevens gebruiken voor interactieve sessies waarin problemen worden opgelost. [☒☒]

Werken met een collega of collega's met gespecialiseerde kennis kan een zeer krachtige manier zijn om te leren. Men dient tijd te maken na een trainingssessie om punten te bespreken die naar boven zijn gekomen. Een sessie samen plannen met een cliënt kan ook een zeer nuttige leerervaring zijn. Het gebruik van video-conferentie kan waardevol zijn om met collega's op afstand te werken.³²

Samenwerken met een ervaren collega en het bezoeken van centra of organisaties die "goede" voorbeelden tonen kan een effectieve manier van leren zijn. Zoals in het voorbeeld hierboven moet er tijd zijn voor planning en discussie.

Met de opgang van e-leren, worden afstandsleren en web gebaseerde cursussen een populaire alternatieve manier van leren. Maar aangezien het testen en ondersteunen van cliënten die gebruik maken van OT vaak zeer 'hands-on' is, zal afstandsleren meestal worden aangevuld met "face-to-face" sessies met de mogelijkheid om hulpmiddelen

te gebruiken. Voor afstandsleren is een video van cliënten zeer nuttig om zaken te illustreren. [☒☒☒]

Individueel onderzoek en lectuur. Voor de leerprogramma's op midden- en experts is dit een belangrijke component.

Al doende leren en reflecteren over wat je hebt geleerd. Diepgaand leren en het maximaliseren van de reflectie (in tegenstelling tot oppervlakkig leren door het geven van presentaties) is belangrijk voor cursisten in OT. Deze benadering wordt naar voren geschoven door de nu gangbare theorie voor volwassenenonderwijs³³ die sterk de voordelen van al doende leren en reflecteren ondersteunt. Het geeft immers de gelegenheid om te onderzoeken en te experimenteren met voortdurende begeleiding.

Actieve participatie (zoals hogerop beschreven) is belangrijk bij alle verschillende methoden om leerresultaten te bekomen.³⁴

Men dient zowel te denken aan de verschillende methoden waarop cursisten leerresultaten bekomen als aan de manieren waarop verschillende mensen best leren. Bij inclusief onderwijs wordt de omgeving gecreëerd en afgelijnd door de noden van de cursisten. Succesvolle cursisten zijn zij die hun denkprocessen controleren en sturen om het leren te vergemakkelijken. Met gedifferentieerde instructies wordt een leersituatie gecreëerd waar verschillende leerwijzen worden gefaciliteerd. De vraag bestaat om te evalueren naar leer vormen die meer gericht zijn op de gewaarwording:

- Visueel** Dit verwijst naar het voorstellen van de informatie met tabellen, tekeningen, pijlen, cirkels en alle andere voorstellingsvormen die docenten gebruiken om iets voor te stellen wat men ook in doorlopende tekst kon zeggen.
- Auditief** Dit verwijst naar 'hoorbare' informatie. Cursisten leren hierbij het best bij lezingen, voordrachten en het praten met andere cursisten.
- Kinesthetisch** Dit verwijst naar het gebruik van ervaring en praktijk (echt of gesimuleerd). Het belangrijkste is dat de cursist de link ziet met de realiteit hetzij door 'ervaring, door voorbeelden, praktisch of via simulatie'.³⁵

Flexibele manieren van lesgeven, met de nadruk op 'face-to-face' leren.

Als cursisten de gewenste resultaten effectief moeten bereiken, dan is het de fundamentele opdracht van de lesgever om leeractiviteiten te presenteren die zeer waarschijnlijke uitkomsten in het bereiken van deze resultaten. Waarschijnlijk zal men, als verschillende leerervaringen worden voorzien, het leren promoten. Als geheugensteun: het is belangrijker na

Een verbinding maken

Point-to-point computer verbindingsoftware kan men gebruiken om bepaalde software te tonen aan een cursist op afstand. Zo een verbinding stelt de cursist en trainer in staat om op afstand verbonden te zijn en tegelijkertijd hetzelfde programma te gebruiken. Met een telefoon of video-conferentie verbinding kunnen cursist en trainer ook praten. Deze afstandsalternatieven laten de trainer toe om mogelijkheden van de software te bespreken en te tonen. De cursist kan uitproberen wat hij of zij geleerd heeft. Dit type van ondersteuning is zeer nuttig om vertrouwd te geraken met een bepaald software product, zoals woordenschatpakketten voor communicatieve vaardigheden.*

* Voor verdere informatie over afstand systemen, contacteer het ACE Centrum (<http://www.ace-centre.org.uk>)

31. Punten 1-6 overgenomen van ICAN Joint Professional Development Framework Report (2001) p. 17.

32. Gresswell, A., Lysley, A. and Druce, S. *Alternatives to Formal Education/Training for Continuing Professional Development in the Field of Assistive Technology*, In: Pruski, A. and Knops, H. (eds.) *Assistive Technology: From Virtuality to Reality* Amsterdam: IOS Press, 2005, pp. 369-373.

33. Fry, H., Ketteridge, S. and Marshall, S. *Understanding Student Learning*. In Fry, H., Ketteridge, S. and Marshall, S. (eds.) *A Handbook for Teaching and Learning in Higher Education* 2nd Ed. London: RoutledgeFalmer, 2003.

34. For further reading refer to Bloom's Taxonomy at <http://www.schoolnet.ca/grassroots/e/project/centre/shared/taxonomy.asp?mode=print>.

35. Gardner, Howard (1993) *Frames of Mind: The theory of multiple intelligences*, New York: Basic Books.

te gaan wat de cursist doet, dan wat de lesgever doet om te bepalen wat er geleerd werd.³⁶

Het totaal aantal uren dat nodig is om leerresultaten te bereiken en de relatieve verhouding van tijd die cursisten doorbrengen in hoorcolleges, thuis werken, stages, ... moet men wel-overwogen plannen.

5.7 Hoe gebeurt de follow-up nadat het leerprogramma afgerond is

Na het beëindigen van een leerprogramma is het zinvol om over de cursus te reflecteren. Men geeft de cursisten best de tijd om hun nieuwe vaardigheden toe te passen in de praktijk. Zo kan men beoordelen welke impact het leerprogramma heeft gehad op het eigen werk. Dit proces kan worden aangemoedigd door follow-up sessies te organiseren na de training. Hoe een follow-up er moet uitzien wordt beïnvloed door het soort leerprogramma. Je kan hierbij gebruik maken van nieuwe manieren van communicatie: een forum op het web, een webmeeting via de telefoon en/of de video. Dit zijn zinvolle en lage kost manieren om het voortdurende leren te ondersteunen.

5.8 Beoordelings- en examineermethoden

Als men cursisten moet beoordelen of examineren, moet men vooraf plannen hoe dat zal gebeuren. Het leerprogramma moet zo geschreven zijn dat het duidelijk toont wat en hoe er zal worden beoordeeld. De beoordelingsvorm moet in verhouding staan tot het niveau van het leerresultaat. Als het leerresultaat bijvoorbeeld zegt 'kritisch taxeren' dan staan in de beoordeling werkwoorden als 'oordelen' of 'voorspellen'.

Men kan uiteenlopende beoordelingsinstrumenten gebruiken. Telkens moet dat instrument worden gekozen dat op de beste manier de verworven kennis en vaardigheden kan vatten. Het doel van beoordelen moet zijn om het huidige leerniveau van de cursist op te waarderen, niet om cursisten te rangschikken.

Formele en informele beoordelingsmethoden zijn:³⁷

- Schriftelijk examen
(traditionele open-vragen, multiple-choice vragen of schrijven van een essay)
- Mondeling examen
- Stages
- Gevalsbesprekingen
- Probleem oplossen in groep
- Toepassen van de opgedane kennis in levensechte situaties
- Projecten
- Presentaties
- Maken van gegevensbronnen

36. Shuell, T. J. Cognitive Conceptions of Learning, *Review of Educational Research*, 56, (1986) pp. 411-436.

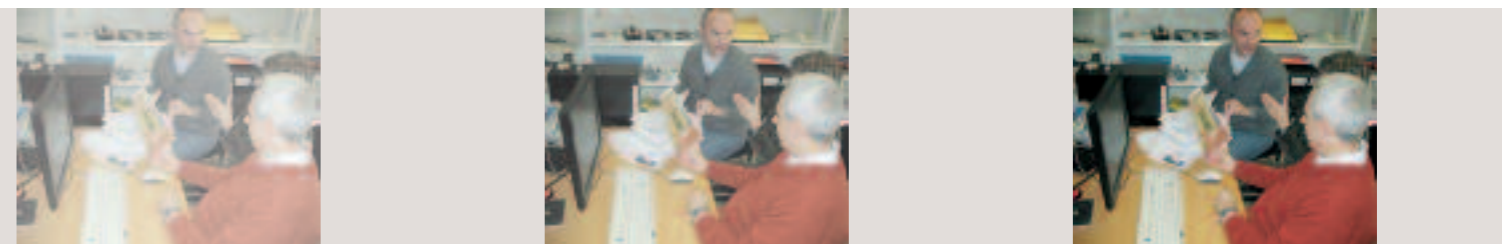
37. Lorrie, A. and Shepard, L.A. The Role of Assessment in a Learning Culture, *Educational Researcher*, Vol. 29, No. 7 (Oct. 2000), pp. 4-14.

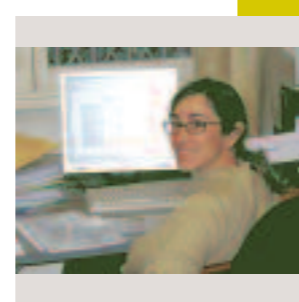
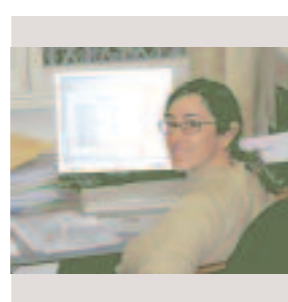
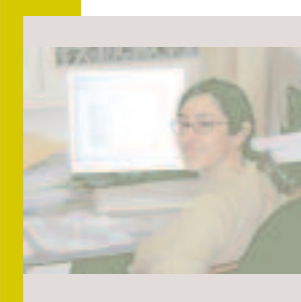
5.9 Accreditatie

Als men wil dat de cursus geaccrediteerd wordt door een nationale instelling, moet men tijd uittrekken om de nodige instanties hierover te raadplegen. De instellingen hebben vaak verschillende referentiekaders voor accreditatietoekenning. Zie voor meer details deel 6.6

5.10 Evaluatie

Formele evaluatie van het leerprogramma is belangrijk om kwaliteit te garanderen. Dit mag men dan ook niet vergeten. Het is zeer zinvol om cursisten te vragen om enige tijd, bijvoorbeeld na zes weken, te vragen om te reflecteren over de training. Een belangrijke vraag, op dit moment, is in welke mate de training hun professionele werk heeft beïnvloed. De lesgevers dienen tevens zelf hun leerprogramma te evalueren als deel van hun eigen voortdurende professionele ontplooiing. De vragen die worden voorgelegd aan de cursisten kan de lesgever ook opgelassen als zelf-evaluatie. Deel 6.7 bevat voorbeeldvragen voor zowel cursisten als lesgevers.

B. Checklijsten bij het plannen van een leerprogramma

38. Volgende publicaties werden geraadpleegd bij het schrijven van dit onderdeel:

- *AT Education for End-User Guidelines for Trainers*, EUSTAT, 1999.
- *Developing CPD/Lifelong Learning Programmes for Chartered Physiotherapists* Chartered Society of Physiotherapy (CSP) document, 1999.
- *Joint Professional Development Framework*, ICAN document for all teachers and speech and language therapists working with children with speech, language and communication needs. 2001.

Dit deel geeft een aantal checklijsten die nuttig zijn bij het ontwikkelen en geven van leerprogramma's³⁸. Voor degenen die nieuw zijn in het organiseren van leerprogramma's zijn ze nog het nuttigst. Het hoofdstuk behandelt algemene aspecten van "good practise" richtlijnen, maar is niet specifiek voor ondersteunende technologie. De punten die aan bod komen zijn niet bedoeld als definitieve lijst. Ze zijn bedoeld als een set van aandachtspunten om effectieve en aangename leerprogramma's te ontwikkelen.

Praktische aspecten van de organisatie

Men moet een aantal factoren overwegen bij de praktische organisatie van het geven van het leerprogramma.

	Check
Hoe wordt het leerprogramma gestructureerd? (b.v. residentieel, dagcursus, duur, afstand of e-learning)	
Welke locatie wordt gekozen? Zijn er problemen met de toegankelijkheid van de locatie?	
Zijn de faciliteiten ter plaatse geschikt voor het geven van het programma?	
Geeft het leerprogramma gelijke kansen op alle momenten? (b.v. inschrijving, toegang tot gebouwen, de trainingssessies, trainingmateriaal, evaluatie)	
Moet men eten en drinken voorzien? Hoe zal dit praktisch gebeuren?	
Is een sociale component nodig? Zo ja, hoe wordt dit geregeld?	
Wie zal de training geven?	
Hoe gebeurt de aankondiging/reclame voor de training?	
Zijn kosten/baten goed geanalyseerd? Is het programma financieel haalbaar?	

B. Checklijsten bij het plannen van een leerprogramma

De rol van de trainer en strategieën om leren te bevorderen

Trainingorganisaties zullen waarschijnlijk beter presteren als over volgende punten is nagedacht:

	Check
Wie heeft er de meest aangepaste kennis en vaardigheden om de training te geven?	
Wat is de beste stijl om dit programma te geven?	
Welke technieken worden gebruikt om leren te stimuleren? (b.v. aansturen op groepsdiscussie, oplossing gerichte activiteiten doen)	
Hebben de trainers tijd en middelen nodig om er zeker van te zijn dat ze up-to-date zijn in het leerdomein?	

Materiaal om te ontwikkelen

Bovenop zorgvuldige planning is de praktische organisatie voor het geven van het leerprogramma essentieel. De volgende checklijst schetst de soorten gebruikte materialen om leren te ondersteunen. De lijst geeft eveneens de punten die moet men bekijken.

	Check
Materiaal om het programma te ondersteunen b.v.	
Informatie over gevalstudies	
Scenario's om problemen op te lossen	
Korte notities	
Handboeken en "hand-outs"	
CD's	
Software	
Meer algemeen materiaal zou kunnen zijn:	
Evaluatieformulieren (zie deel 5.10)	
Certificaten van aanwezigheid/slagen	
Slides en transparanten	
Organiseren van uitrusting voor trainers en cursisten	
Anderen ...	

Plannen van opvolging nadat het programma is gegeven

Men moet aandachtig zijn voor de opvolging en de consolidatie van het origineel leren. Volgende checklijst geeft een aantal ideeën om te overwegen:

	Check
Tijd tussen origineel leerprogramma en opvolging	
Overwegingen van de meest efficiënte manier om op te volgen en om de leerstof te doen bekijken (b.v.: face-to-face, forum op het web, telefoonconferentie of video- conferentie)	

Test en ondervraging

Indien er een test nodig is, moet dit reeds in een vroeg stadium van het programma gebeuren. Volgende checklijst geeft een aantal nuttige ideeën:

	Check
Is de test vergelijkbaar (of op dezelfde manier meetbaar) met het niveau van het leerresultaat?	
Hoe zal het leerresultaat worden getest?	
Heb je verschillende manieren om te testen onderzocht?	

Accreditatie

Verschillende instanties hebben verschillende kaders voor accreditatie. Volgende checklijst bevat mogelijke aandachtspunten:

	Check
Welke educatieve instantie moet je inschakelen?	
Welk niveau van accreditatie is nodig? Is meer dan één niveau wenselijk?	
Is het leerprogramma onderdeel van een groter programma dat leidt naar een certificaat, diploma of graad?	
Hoeveel steun zal men geven aan de accreditatie-instantie om het leerprogramma op te zetten? (b.v. hulp bij het definiëren van leerdoelen en testcriteria)	
Wat is de kost voor de deelnemers en voor het centrum dat de accreditatie aanvraagt?	

Evaluatie

Men zou zowel de trainers als de deelnemers moeten vragen om het programma te evalueren. De volgende checklijst geeft vragen die kunnen worden gesteld aan beide groepen.

	Check
Is het doel bereikt?	
Zijn de objectieven bereikt?	
Zijn de leerdoelstellingen bereikt?	
Wat was de waarde van de cursus voor hen?	
Welk nieuw materiaal werd gepresenteerd?	
Hoe goed werd het leerprogramma gepresenteerd?	
Was de locatie geschikt?	
Welke nieuwe kennis en vaardigheden kunnen ze nu in praktijk gebruiken?	
Welke bestaande werkpraktijken zullen ze aanpassen?	

De volgende tabellen tonen de relatie tussen OT competenties en OT dienstverlening enerzijds en EQF niveau anderzijds. Voor een inleiding bekijk deel 2,4

EQF niveau: 2

OT competenties op dit niveau zullen professionelen toelaten om eenvoudige OT taken op een basisniveau uit te voeren. OT representeert slechts een klein deel van hun werk. Een typisch rol en/of verantwoordelijkheid van de professionelen is het selecteren en toepassen van basisinformatie, methoden, hulpmiddelen en materialen in relatie tot OT in situaties waar acties worden genomen binnen welomlijnde routines en strategieën.

Basiscompetenties op dit niveau

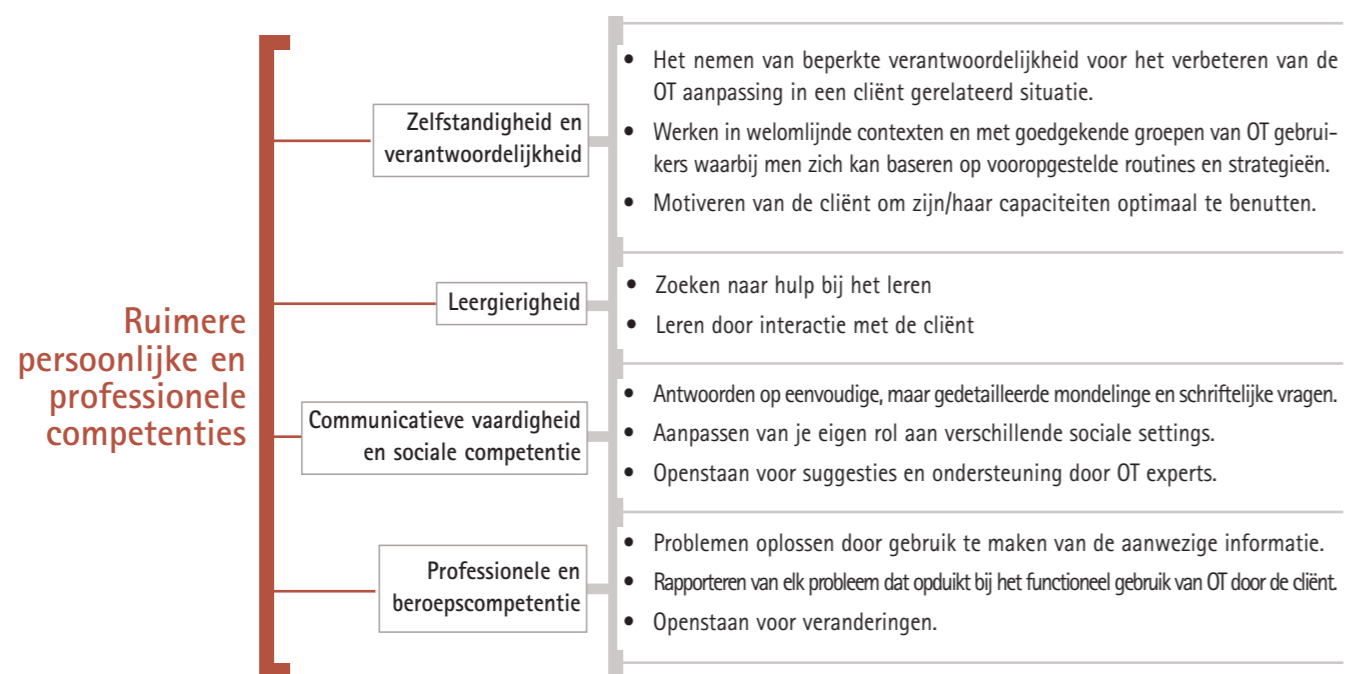
- Beschikken over basis technische en functionele kennis over de specifieke toestellen gebruikt door de cliënt(en).
- Bewust zijn van het belang van OT voor de cliënt(en).
- Bewust zijn van de voordelen die OT kan opleveren en sommige mogelijke beperkingen van OT.
- Bewust zijn van de problemen van de cliënt bij het gebruik van OT en diens behoefte om deze mee te delen en te bediscussiëren.
- Beschikken over geschikte communicatieve vaardigheden.

Kennis

- Oproepen en begrijpen van basiskennis (feiten en algemene ideeën) binnen het OT domein.
- Zich bewust zijn van de mogelijkheid, indien nodig, om te zoeken naar advies en hulp

Vaardigheden

- Beschikken over welomlijnde vaardigheden en basiscompetenties om het gebruik van OT te vergemakkelijken bij cliënten.
- Selecteren en toepassen van basismethoden, hulpmiddelen en materialen voor functioneel gebruik van OT voor specifieke cliënten in specifieke situaties.

EQF niveau: 3/4

OT competenties op dit niveau zullen professionelen toelaten om te werken met specifieke gebruikersgroepen van cliënten in specifieke deelgebieden van OT in welomlijnde contexten. Voorbeelden: thuis, op school, op het werkterrein, in het ziekenhuis, tijdens de revalidatie, in de vrije tijd. Een typisch rol en/of verantwoordelijkheid van de professionelen is het ondersteunen van de mensen die ze helpen bij het functioneel gebruik van OT. Het opvolgen van de effectiviteit van de aanpassing.

Basiscompetenties op dit niveau

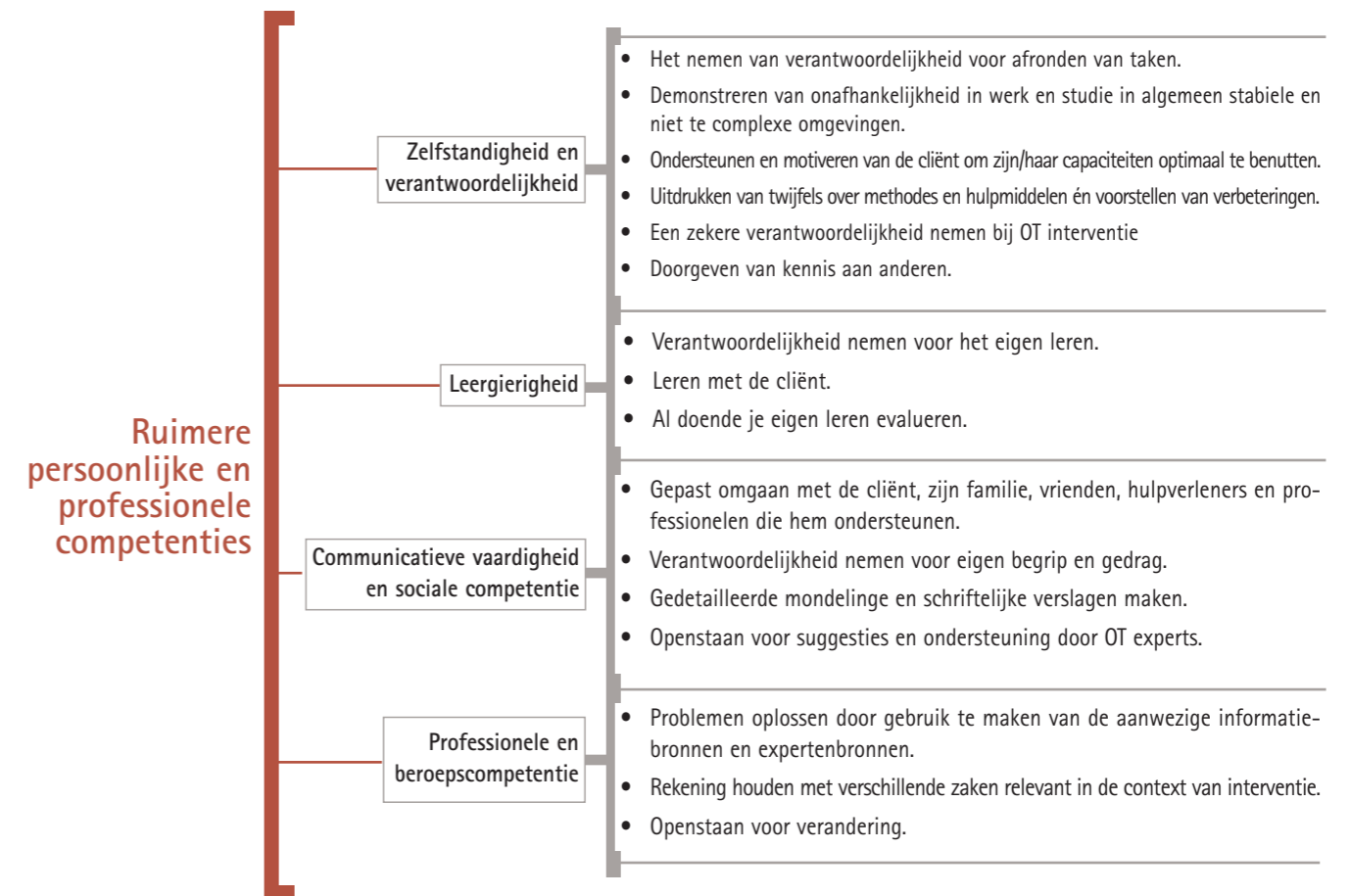
- Beschikken over geschikte technische en functionele kennis over de specifieke toestellen die de cliënt(en) gebruikt.
- Beschikken over de kennis en vaardigheden om vooruitgang te bekomen bij een cliënt door het correct gebruik van OT.
- Juist begrijpen hoe het gebruik van OT het leven van de cliënt kan vergemakkelijken.
- Beschikken over gepaste communicatieve vaardigheden.
- Bewust zijn van procedures om problemen op te lossen.

Kennis

- Toepassen van kennis (basisprincipes, technieken en welbepaalde hulpmiddelen) binnen het OT domein.
- Gebruiken van ervaring, terminologie en theoretische ideeën over het idee achter het gebruik van OT.
- Weten waar je naartoe moet voor advies en hulp.

Vaardigheden

- Beschikken over een reeks specifieke vaardigheden om het gebruik van OT te vergemakkelijken bij cliënten.
- Ontwikkelen van strategische benaderingswijzen voor het functioneel gebruik van OT voor specifieke cliënten in specifieke situaties.
- Aanpassen van je benadering op basis van de veranderende noden van de cliënt en/of van diens omgeving.
- Evalueren van de geschiktheid van interpretaties en acties.

De volgende tabellen tonen de relatie tussen OT competenties en OT dienstverlening enerzijds en EQF niveau anderzijds. Voor een inleiding bekijk deel 2.4

EQF niveau: 5

OT competenties op dit niveau staan professionelen toe om OT gebruikers met complexere noden te ondersteunen en om een referentiepunt te zijn voor andere professionelen die werken in een specifieke context, b.v. thuis, op school, op de werkvloer, in het ziekenhuis, tijdens de revalidatie, in de vrije tijd. Professionelen zullen typisch ervaring hebben in meer dan één domein van OT (communicatie, computertoegeankelijkheid, omgevingscontrole, domotica, beweging) en in het werken met cliënten met uiteenlopende noden. Leerprogramma's op dit niveau bereiden cursisten voor om te werken in teams en om de rol van casusmanager op te nemen bij OT interventies.

Basiscompetenties op dit niveau

- Bewust zijn van een uitgebreide hoeveelheid hulpmiddelen en strategieën die de cliënten kunnen vooruithelpen.
- Beschikken over de kennis en vaardigheden om routine onderzoeken uit te voeren en om cliënten met vrij complexe noden te ondersteunen.
- Beschikken over de kennis en vaardigheden om vooruitgang te bekomen bij een cliënt door het voorstellen van de juiste OT.
- Beschikken over de kennis en vaardigheden om collega's te ondersteunen in hetzelfde werkterrein.
- Bewust zijn van de manier om op de hoogte te blijven van up-to-date kennis in dit snel evoluerende domein.
- Enige kennis hebben over wetgeving en terugbetalingsmogelijkheden in dit domein.
- Beschikken over geschikte managementcapaciteiten en communicatieve vaardigheden.

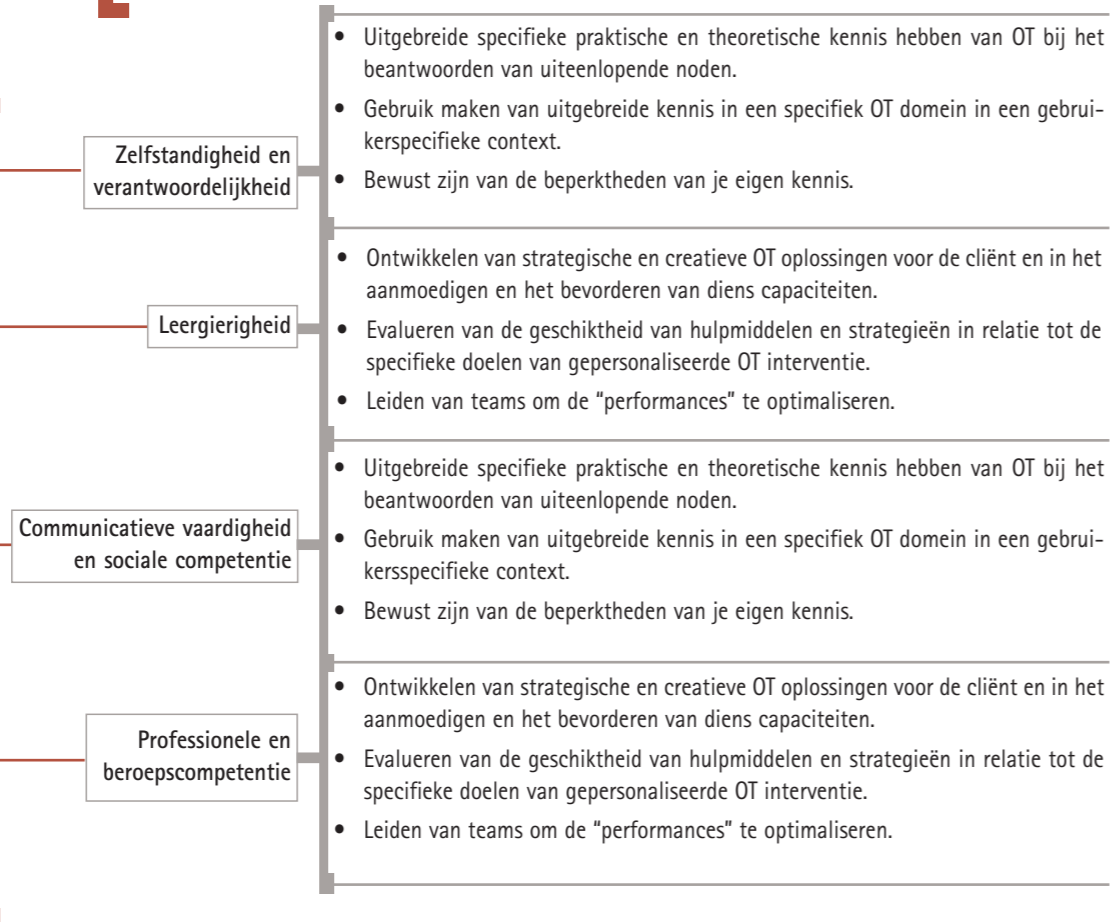
Kennis

- Uitgebreide specifieke praktische en theoretische kennis hebben van OT bij het beantwoorden van uiteenlopende noden.
- Gebruik maken van uitgebreide kennis in een specifiek OT domein in een gebruikersspecifieke context.
- Bewust zijn van de beperktheden van je eigen kennis.

Vaardigheden

- Ontwikkelen van strategische en creatieve OT oplossingen voor de cliënt en in het aanmoedigen en het bevorderen van diens capaciteiten.
- Evalueren van de geschiktheid van hulpmiddelen en strategieën in relatie tot de specifieke doelen van gepersonaliseerde OT interventie.
- Leiden van teams om de "performances" te optimaliseren.

Ruimere persoonlijke en professionele competenties

EQF niveau: 6/7

OT competentie op dit niveau laat professionelen toe om complexe OT interventies te begeleiden, waaronder multidisciplinaire testen, om onderzoek en innovatie te promoten en om cliënten te steunen met complexe tot zeer complexe noden. Professionelen hebben typisch expertise in meer dan één OT domein en in het ontwerpen en beheren van geïntegreerde OT interventies. Ze hebben de technische en methodologische vaardigheden om gebruikersgroepen met zeer verschillende behoeften te bedienen.

Kerncompetenties

- Juiste kennis van een brede waaier aan materiaal en strategieën die de cliënten ten goede komen.
- Kennis, vaardigheden en vertrouwen om testen te coördineren en te geven en cliënten met complexe behoeften te steunen.
- Up-to-date kennis van dit snel evoluerend domein.
- Een kritisch onderzoekende houding tegenover materiaal en strategieën.
- Het vertrouwen en de mogelijkheid om teams te leiden en professionelen te ondersteunen.
- Gepaste kennis van wetgeving en financieringsmogelijkheden en een kritische evaluatie van diensten en agentschappen.
- Het vertrouwen om training te ontwikkelen en te geven.

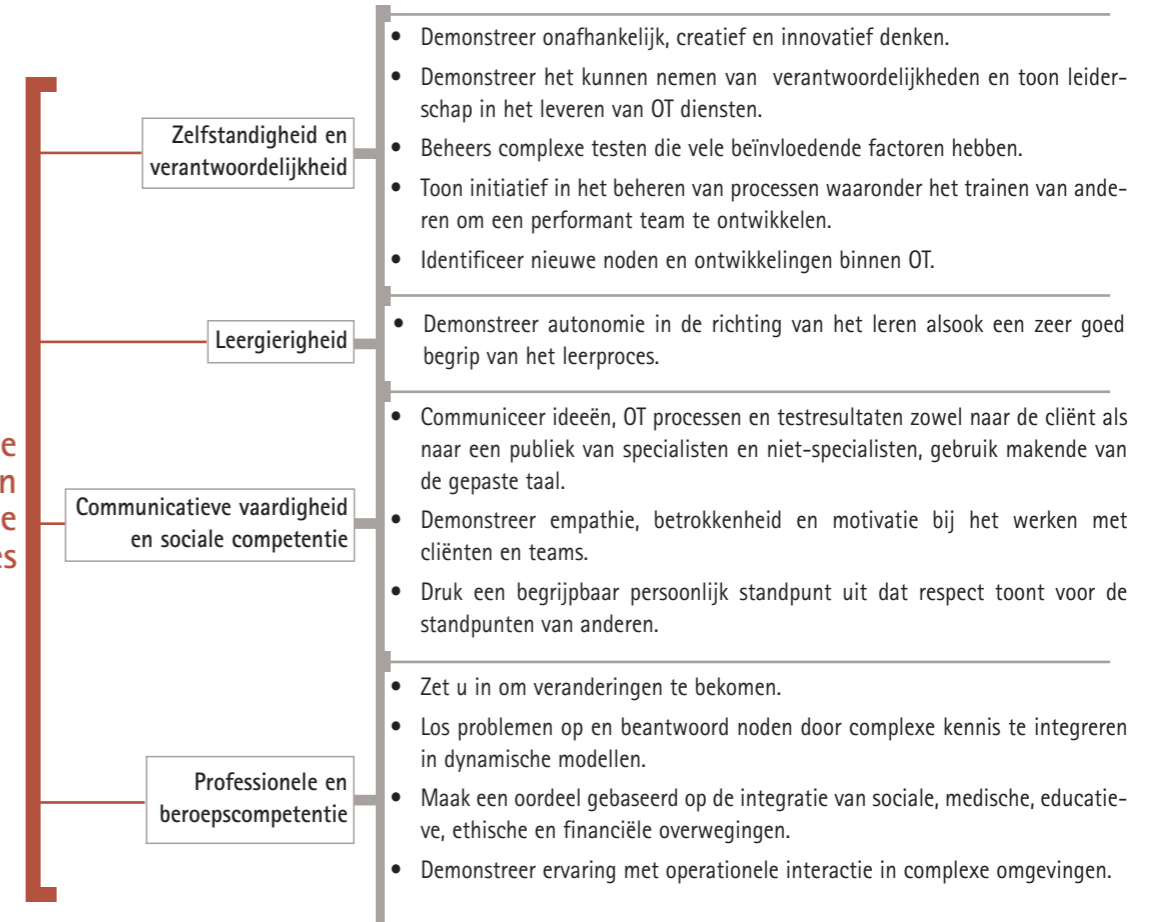
Kennis

- Gebruik brede en diepgaande theoretische en praktische kennis, waarvan sommige vooruitstrevend is binnen het OT domein.
- Demonstreer een kritisch bewustzijn van onderwerpen in het OT domein en op het raakvlak tussen de verschillende disciplines.

Vaardigheden

- Demonstreer expertise in methoden en hulpmiddelen in vele OT domeinen. Vind oplossingen en mogelijke antwoorden op de noden door multidisciplinaire kennis te integreren.
- Demonstreer innovatie in methoden gebruikt bij OT interventies.
- Ontwikkel nieuwe vaardigheden als antwoord op de veranderingen in technologie, diensten en noden.

Ruimere persoonlijke en professionele competenties

APPENDIX 2 - Blauwdruk om een leerprogramma te ontwikkelen

Deze blauwdruk is ontwikkeld als kader voor het plannen van een leerprogramma en om de Richtlijnen om te zetten naar de praktijk. De belangrijkste delen van de blauwdruk zijn algemene topics voor leren en lesgeven relevant bij het plannen van alle leerprogramma's. Elk onderdeel van de blauwdruk ondersteunt de planning van een effectieve en aangename training voor cursisten en lesgevers. Men bekommt pas een effectief leerprogramma door goed na te denken over het doel, de objectieven, de leerresultaten, de evaluatiemethode en de manier van leren door de deelnemers.

Deel A: Beschrijven van het leerprogramma					
Titel van het leerprogramma					
Organisatie					
Doelpubliek <i>(specificeer a.u.b. voorkennis, werkervaring, huidige en toekomstige rol in OT interventie)</i>					
Vastgestelde trainingsnoden van het doelpubliek					
Gebruikersomgeving ☐ Onderwijs ☐ Werk ☐ Medisch/Revalidatie ☐ Vrije tijd/Samenleving ☐ Thuis ☐ Allen ☐ Anderen...					
OT domein(en) ☐ Communicatie ☐ Computertoegankelijkheid ☐ Omgevingscontrole					
Leerniveau(s) <i>(Raadpleeg a.u.b. de Richtlijnen)</i>					
Globaal niveau van het leerprogramma		☐ Beginners ☐ Gevorderden ☐ Experten			
Niveau van de leerresultaten		☐ Gericht op één niveau → Referentie naar een niveau van het Europees Kwalificatiekader: ____ ☐ Gemengde niveaus			
Doel van het leerprogramma					
Objectieven van het leerprogramma					
Specifieke leerresultaten					
Samenvatting van de topics en de inhoud van het leerprogramma <i>(Voeg a.u.b. een korte samenvatting toe. In deel B worden de topics en de inhoud verder uitgewerkt)</i>					
ICF profiel van het leerprogramma					
<i>De relatie tussen de topics die aan bod komen en de ICF Categorieën</i>					
Functioneren van het menselijk organisme		Geen	Enkel basisconcepten	Beperkt aantal zaken	Uitgebreid aantal zaken
Activiteit		☐	☐	☐	☐
Participatie		☐	☐	☐	☐
Geschatte studiebelasting in uren					
Voorgestelde manier om de cursus te examineren (indien van toepassing)					
Voorgestelde evaluatiemethode					
Betrokken van gebruikers en/of doelpubliek bij het ontwikkelen van het leerprogramma					

Deel B: Leerprogramma indeling

Geef aan hoe elk leerresultaat van dit leerprogramma bereikt zal worden

Leerresultaat 1			
Leerniveau ☐ Beginners ☐ Gevorderden ☐ Experten			
Methode om leerresultaat te bereiken (kerninhoud en strategie)			

Herhaal voor elk leerresultaat.

Opdelen van het leerprogramma in modules

Eenheid/Module/Sessie (naam of nummer)	Punte(n)	Omschrijving van de inhoud	Wijze van lesgeven	Referentie materiaal (literatuur, wetten, casussen, enz.)	Gesuggereerde didactische ondersteuning (video, dia's, enz.)	Profiel van de trainer die eenheid/module/sessie geeft	Leerresultaten die bediend werden (nummer)	Aantal uren

Herhaal voor elke Eenheid/Module/Sessie.

APPENDIX 3 - Voorbeeld van een leerprogramma

Wat volgt is een voorbeeld van een leerprogramma. Meer voorbeelden kan men vinden op www.at4inclusion.org/kpt

Deel A: Beschrijven van het leerprogramma					
Titel					
Een inleiding over de rol en het gebruik van communicatie hulpmiddelen in het vroege stadium van communicatie					
Ontwikkelaar van het leerprogramma					
Brunella Stefanelli (AIAS Ausilioteca)					
Mogelijk doelpubliek					
Professionelen die werken in openbare of privé zorginstellingen (dokters, neuropsychologen, logopedisten, kinesisten, onderwijzers)					
Vastgestelde trainingsnoden door het doelpubliek					
De trainingsnoden zijn opgesteld tijdens de dagelijkse praktijk in een centrum voor ondersteunde technologie. Op deze manier is het een poging om de kwaliteit van de doorverwijzing van cliënten naar het centrum te verhogen.					
Gebruikersomgeving					
Onderwijs/Gezondheidszorg/Revalidatie/Hobby/thuis					
OT domein(en)					
Communication					
Leerniveau(s)					
Globale niveau van het leerprogramma: Beginners Niveau van de leerresultaten: Eén niveau (Beginners) Referentie naar het Europees Kwalificatiekader: niveau 3					
Doel van het leerprogramma					
Het doel van deze cursus voor beginners is professionelen in staat te stellen om methoden en hulpmiddelen te kunnen herkennen en beschrijven die de communicatie bij zeer jonge kinderen en volwassenen met een ernstige handicap vergemakkelijken, om mogelijke noden te identificeren en professionele ondersteuning op te starten.					
Objectieven van het leerprogramma					
<ul style="list-style-type: none"> Voorstellen en bediscussiëren van situaties waarin ondersteunde communicatie methoden en hulpmiddelen mogelijk de taalontwikkeling en andere vaardigheden vergemakkelijken. Voorstellen en bediscussiëren van relevante laag en hoog technologische hulpmiddelen voor deze situaties. In algemene termen de mogelijkheden en de kenmerken van elk hulpmiddel bediscussiëren tevens in relatie met andere hulpmiddelen en algemene keuze- en gebruikscriteria. Voorstellen en analyseren van gevalstudies en interventiemethoden gerelateerd aan uiteenlopende gebruikersomgevingen en aan de basisprincipes. Promoten van het correcte gebruik van termen en duidelijke verslaggeving bij de deelnemers. Voorstellen en introduceren van centra voor ondersteunde technologie en professionele begeleidingsteams in dit domein. Uitleggen hoe zij betrokken kunnen worden bij het ondersteunen van gebruikers en plaatselijke teams. 					
Specifieke leerresultaten					
<ol style="list-style-type: none"> Herkennen van situaties waarin de voorgestelde methoden en hulpmiddelen gebruikt kunnen worden. Bediscussiëren van de relevante basisprincipes bij OT interventie. Herkennen en benoemen van laag en hoog technologische hulpmiddelen voor deze situaties. Uitleggen van het verschil tussen communicatie met en zonder hulpmiddelen en tussen hoog en laag technologische hulpmiddelen. In algemene termen beschrijven van het potentiële gebruik en de beperkingen van deze hulpmiddelen. Beschrijven van enkele factoren die mogelijk een invloed hebben op de succesvolle introductie van OT in een gegeven situatie. Opsommen van relevante informatiebronnen en bereikbare professionele dienstverlening. Deze relateren aan mogelijke noden. 					
Samenvatting van het leerprogramma					
De volgende onderwerpen vormen de ruggengraat van het leerprogramma Basis: vroege communicatie/taal in de taalontwikkeling en ondersteunde communicatie voor volwassenen in de gemeenschap Technologie/hulpmiddelen: Laag en hoog technologische communicatie hulpmiddelen Methode: Strategieën om communicatie te vergemakkelijken, introduceren van woordenschatpakketten, persoonlijke communicatiepaspoorten Dienstverlening: centra voor ondersteunde technologie en onafhankelijke OT dienstverlening, experts, leeropportunities					
ICF profiel van het leerprogramma					
<i>Trainingstopics gerelateerd aan ICF categorieën</i>					
Lichaamsgebonden zaken		Geen	Enkele basisconcepten	Beperkt aantal topics	Ruim aantal topics
Activiteiten			X		X
Participatie					X
Geschatte studiebelasting in uren					
Twee dagen van zes uren (12 uren)					
Voorgestelde manier om de cursus te examineren (indien van toepassing)					
Het voorstellen van een casus (video en basis informatie) met de vraag aan de deelnemers om een vragenlijst samen te stellen. Belangrijke vragen: Welk hoog en laag technologische oplossing kan in deze situatie gebruikt worden? Verklaar Welke activiteiten kunnen worden voorgesteld aan de cliënt? Welke andere informatie zou je willen hebben om een idee te krijgen over welke acties moeten worden ondernomen? Welke professionele ondersteuning zou je nodig hebben? Naar wie zou je doorverwijzen?					
Voorgestelde evaluatiemethode					
Een vragenlijst om feedback te verzamelen over de leer methode, de competenties van de lesgever, de inhoud, niet-ingevulde verwachtingen, leernoden.					
Betrokken van gebruikers en/of doelpubliek bij het ontwikkelen van een leerprogramma					
Contacteren van zes potentiële deelnemers die behoren tot verschillende beroepsgroepen en twee gebruikers van ondersteunde communicatie om feedback te krijgen over het leerprogramma. Via e-mail en telefonisch interview.					

APPENDIX 3 - Voorbeeld van een leerprogramma

Deel B: Lay out van het leerprogramma		
Leerprogramma wordt opgedeeld in stukken in overeenstemming met de leerresultaten		
Leerresultaat	Niveau	Manier om het leerresultaat te bereiken (kerninhoud en strategie)
1. Herkennen van situaties waarin de voorgestelde methoden en hulpmiddelen gebruikt kunnen worden.	Beginners	De leerresultaten zullen worden bereikt en becommentarieerd door video's te tonen van mogelijke gebruikers van ondersteunde communicatie in uiteenlopende contexten. De deelnemers zullen worden getraind om individuen te observeren in een bepaalde context en met zijn/haar communicatieve mogelijkheden/strategieën. Ze zullen tevens worden getraind om minimaal mogelijke communicatieve tekens te onderkennen die gebruikt kunnen worden voor verdere ontplooiing.
2. Bediscussieren van de relevante basisprincipes bij OT interventie.	Beginners	De volgende basisprincipes zullen afzonderlijk worden voorgesteld en zullen worden verwerkt tijdens de discussie bij de casussen: <ul style="list-style-type: none"> • Basis: maximaliseren van de autonomie en de participatie. • De centrale positie van de cliënt en mensen die belangrijk zijn voor de cliënt. • Het belang van de gebruiksomgeving/de setting. • Het belang van een "visie" en ideeën over de toekomst om te vermijden dat OT een doel op zichzelf wordt. • Managen van de verwachtingen van de client en mensen die belangrijk zijn voor de cliënt. • De cursist zal een checklist hebben en moet zichzelf ervan verzekeren dat deze basisprincipes tijdens de cursus voldoende begrepen zijn. Een kopie zal uitgedeeld worden aan de deelnemers.
3. Herkennen en benoemen van laag en hoog technologische hulpmiddelen voor deze situaties. 4. Uitleggen van het verschil tussen communicatie met/zonder hulpmiddelen en tussen hoog en laag technologische hulpmiddelen. In algemene termen beschrijven van het potentiële gebruik en de beperkingen van deze hulpmiddelen.	Beginners	Verschillende hoog en laag technologische hulpmiddelen worden getoond en gedemonstreerd. Voor elk hulpmiddel worden de mogelijkheden en beperkingen in relatie tot de mogelijkheden, de doelen, de verwachtingen van de gebruiker, Er zal geen tijd zijn voor elke individuele deelnemer om de hulpmiddelen uit te testen tijdens de cursus, maar de mogelijkheid zal bestaan om ze voor en na de cursus en tijdens de pauzes in aanwezigheid van experts te testen en er mogelijke vragen rond te stellen. Verder zullen de concepten van woordenschatpakketten en persoonlijk communicatie paspoort worden geïntroduceerd en uitgelegd. Het kan mogelijk zijn om producenten van hulpmiddelen uit te nodigen om hun producten voor te stellen en te introduceren, maar in dat geval zal er voor dit leerresultaat meer tijd moeten worden uitgetrokken.
5. Beschrijven van enkele factoren die mogelijk een invloed hebben op de succesvolle introductie van OT in een gegeven situatie	Beginners	Dit leerresultaat zal worden bereikt na casussen te hebben voorgesteld en geanalyseerd. Basisconcepten die tijdens de casusvoorstelling getoond moeten worden: <ul style="list-style-type: none"> - de complexiteit van factoren die een invloed hebben bij de beslissing van OT interventie (lichaamsgebonden factoren, mogelijkheden, houding, verwachtingen, cognitieve mogelijkheden, lange termijn perspectieven, context gerelateerde factoren, mogelijkheid voor ondersteuning, ...) - andere factoren voor lukken of mislukken van een OT interventie - het belang van het respecteren van de communicatiesnelheid van de cliënten De cursist zal een checklist hebben om zich te verzekeren dat deze factoren duidelijk begrepen zijn tijdens de cursus.
6. Opsommen van relevante informatiebronnen en bereikbare professionele dienstverlening. Deze relateren aan mogelijke noden	Beginners	Een lijst van bronnen/dienstverleners binnen een welbepaalde afstand (in de provincie) zal worden opgemaakt, verdeeld en bediscussieerd. Voor elke dienst (team) zullen de volgende gegevens toegankelijk worden gemaakt: missie/objectieven, doelpubliek, actuele opvattingen, contactmogelijkheden. Als het beschikbaar is zal men flyers en brochures uitdelen. Als alternatief kunnen vertegenwoordigers van dienstverleningsteams worden uitgenodigd om zelf hun diensten voor te stellen, maar in dit geval de lesgever moet overwegen of hiervoor voldoende tijd is.

APPENDIX 3 - Voorbeeld van een leerprogramma

Opsplitsen van het leerprogramma in modules						
Module/ Sessie (naam of nummer)	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Onderwerpen	OT, OT interventie en basisprincipes	Vroege communicatie tijdens de taalontwikkeling en ondersteunde communicatie voor volwassenen in een instelling.	Hulpmiddelen voor ondersteunde communicatie	Bronnen om OT interventie te sturen en te ondersteunen	Leerresultaten onderzoeken	Evaluatie van de cursus
Beschrijving van de inhoud	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene inleiding op OT - Basisprincipes - Algemene introductie van ondersteunde communicatie 	Na een korte theoretische inleiding over de principes van interventie bij ondersteunde communicatie, worden verschillende casussen voorgesteld van kinderen en volwassenen met een handicap voor de interventie. Het belang van observatie zal worden beklemtoond. Na de casussen zullen de methodologie en de onderzoeksinstrumenten worden voorgesteld. De basicconcepten beschreven onder deel 5 zullen worden beklemtoond.	Verschillende hoog en laag technologische hulpmiddelen zullen worden getoond en hun gebruik zal worden gedemonstreerd. Voor elk hulpmiddel zal men de mogelijkheden en de tekorten in relatie tot de mogelijkheden van de gebruiker, de doelstellingen en de verwachtingen van de gebruiker, de context waarin het gebruikt wordt, ... worden belicht. De nadruk zal worden gelegd op het feit dat men een overzicht geeft van de hulpmiddelen eerder om de algemene werking ervan te kennen dan wel om een volledige lijst te hebben met bestaande oplossingen. De volgende kenmerken zullen aan bod komen: <ul style="list-style-type: none"> - laag en hoog technologisch - manier en tijdsduur van opgenomen boodschappen - verschillende registratieniveaus - één- en meerboodschaptoestellen - directe toegang en scanning - wijze en duur van de scanning De concepten: woordenschatpakketten en persoonlijke communicatie paspoorten zullen worden uitgelegd. Verdere korte opmerkingen: <ul style="list-style-type: none"> - houding en toegankelijkheid - het integreren van het toestel voor omgevingscontrole - prescriptie en financiële tussenkomst 	Presentatie van professionele dienstverleningsteams en andere OT bronnen in relatie tot de basis-noden voor het ondersteunen van een professional.	Voorbereide casus met vragenlijst	Feedback vragenlijst
Manier van overbrengen	Face-to-face	Face to face en groepsdiscussies op basis van geobserveerde richtlijnen	Face-to-face Door het zelf uit te testen in kleine groepjes. Tijdens dit tweede deel van deze thematisch cluster krijgen deelnemers de mogelijkheid om de hulpmiddelen te zien en te testen. Zowel voor hoog als voor laag technologische hulpmiddelen trachten ze in kleine groepjes opdrachten uit te voeren. (Bijvoorbeeld: opnemen van een boodschap, een symbool toevoegen)	Presentatie van gedrukte topics en overzicht van de belangrijkste competentiedomeinen van elk team.	Gevalsbespreking Individueel antwoord op de vragenlijst Groepsdiscussie	
Referentiemateriaal (literatuur, wetteksten, gevalsstudies)	Artikels van verschillende auteurs. www.isaacitaly.it			Lijst en beschrijvingen die moet worden gemaakt. Web sites.		
Voorgestelde didactische ondersteuning (video, slides, enz.)	PowerPoint slides	Video en PowerPoint slides		Informatiebladen, brochuren.	Video, slides	
Profiel van de lesgever	Een OT expert met onderwijsachtergrond met leservaring en tenminste 5 jaar "in het veld".	Een OT expert met onderwijsachtergrond, ervaring in lesgeven en tenminste 5 jaar ervaring "in het veld". Met voorkeur iemand die lid is van een multidisciplinair team.	Dezelfde, geassisteerd door een OT techniker.	OT expert die deeluitmaakt van een dienstverleningsteam met goed kennis van andere professionele teams in de omgeving.	OT expert, gespecialiseerd in communicatie en met tenminste 5 jaar ervaring in een interdisciplinair OT team.	
Leerresultaten	2	5	3 + 4	6		
Uren	2.00	4.00	2.00	0.45	1.00	0.15

KPT project leden van het consortium

 AIAS Ausilioteca – Co-ordinator
Via Sant'Isaia 90
I-40123 Bologna
hoogerwerf@ausilioteca.org

 ACE Centre Advisory Trust
92 Windmill Road
Headington – Oxford OX3 7DR, U.K.
training@ace-centre.org.uk

 Associazione GLIC Gruppo di lavoro interregionale centri ausili informatici ed elettronici per disabili
c/o Ausilioteca AIAS Bologna
Via Giorgione 10
I-40133 Bologna
glic@ausilioteca.org

 Central Remedial Clinic
Vernon Avenue – Clontarf
Dublin 3, Ireland
gcraddock@crc.ie / tmackeogh@crc.ie

 Centro@usili
Associazione La Nostra Famiglia
Via Don Monza 20
I-23842 Bosisio Parini (LC)
maxg@bp.inf.it

 Forum nazionale per la riabilitazione
c/o FISH Via G.Cerbara 20
00147 Roma
presidenza@fishonlus.it

 Katholieke Universiteit Leuven
Faculteit Geneeskunde
Afdeling Experimentele Oto-rhino-laryngologie
Kapucijnenvoer 33
B-3000 Leuven
inge.zink@uz.kuleuven.ac.be

 MODEM Communicatie- en Computercentrum
Stichting Gouverneur Kinsbergen
Doornstraat 331
B-2610 Wilrijk
modem@stichtingkinsbergen.be
dirk.lembrechts@stichtingkinsbergen.be

 National Disability Authority
25 Clyde Road
Dublin 4, Ireland
ekoornneef@nda.ie

 Università di Bologna
Servizio per gli studenti disabili
Via Petroni 26
I-40126 Bologna
disabili@med.unibo.it

 University College London
Department of Human Communication Science
Chandler House, 2 Wakefield Street
London WC1N 2PF, U.K.
m.clarke@ucl.ac.uk / s.bloch@ucl.ac.uk